

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra psychologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vyprávění dětí školního věku – jejich folkstories

The folkstories of school-age children

Lucie Vintrová

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Klusák, CSc.

Studijní program: Psychologie

Studijní obor: Psychologie a speciální pedagogika

Praha 2018

Odevzdáním této bakalářské práce na téma „*Vyprávění dětí školního věku – jejich folkstories*“ potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 13.7. 2018

.....

Chtěla bych poděkovat doktoru Klusákovi za odborné vedení mé práce, neocenitelné připomínky a také pomoc při vypůjčení literatury ze zahraniční knihovny. Dále bych ráda poděkovala svému příteli za jeho podporu a kritický pohled, který mi umožnil podívat se na věci z jiného úhlu.

ABSTRAKT

Ve své bakalářské práci jsem navázala na výzkum Anety Doskočilové, která v roce 2013 provedla redukovanou replikaci výzkumu týmu B. Suttona-Smithe. Sutton-Smith se zabýval vývojem dětských narativních kompetencí a během několika let získal stovky příběhů dětí ve věku od 2 do 10 let. Tyto příběhy podrobil následné strukturální i obsahové analýze a své výsledky prezentoval v monografii pod názvem *The folkstories of children* v roce 1981.

Aneta Doskočilová při své replikaci Sutton-Smithova výzkumu posbírala ve školním prostředí 50 příběhů se zápletkou od dětí ve věku od 8 do 15 let. Mým cílem bylo doplnit její sbírku adekvátním počtem příběhů školních dětí ve věku 7 až 14 let a podrobit je analýze za použití Sutton-Smithových metod, které Doskočilová pro své potřeby modifikovala. Jednalo se o modifikaci techniky manželů Marandových, a sice o analýzu z hlediska úrovně řešení konfliktu, povahy konfliktu a stylu řešení konfliktu v příbězích.

Podařilo se mi zjistit věkový gradient v užívání úrovní řešení konfliktu, čímž jsem potvrdila závěry výzkumu týmu Suttona-Smithe. Současně s tím jsem také, v souladu se zjištěním Anety Doskočilové, objevila rozdíly v užívání jednotlivých úrovní řešení konfliktu mezi dívkami a chlapci. Má práce představuje pomyslný most mezi rozdílnými výsledky výzkumu Suttona-Smithe a výsledky výzkumu Anety Doskočilové.

KLÍČOVÁ SLOVA

dětské příběhy, příběhy se zápletkou, narativní kompetence, děti školního věku

ABSTRACT

In my thesis I took up on the 2013 research by Aneta Doskočilová, who conducted a reduced replication of a research done by the team of B. Sutton-Smith. Sutton-Smith was concerned with the development of children's narrative competence and gathered hundreds of stories by children aged between 2 and 10 years. He subjected these stories to both structural and contentual analysis and presented his findings in a monograph called *The folkstories of children* in 1981.

Aneta Doskočilová gathered 50 plot stories from children aged between 8 and 15 years during her replication of the Sutton-Smith research. My goal was to extend her collection with an adequate number of stories by school children aged between 7 and 14 years and subject them to an analysis using the methods of Sutton-Smith modified by Doskočilová to suit her needs. It was a modified technique by Mr. and Mrs. Maranda, namely an analysis from the perspective of the conflict solving level, the nature of the conflict and the way of solving the conflict in the stories.

I managed to find an age gradient in the use of the conflict solving level, by which I can confirm the findings from the research by the team of Sutton-Smith. At the same time, in accordance with the findings of Aneta Doskočilová, I also discovered differences in the conflict solving level used by girls and boys. My thesis represents an imaginary bridge between different findings of the research done by Sutton-Smith and the research done by Aneta Doskočilová.

KEYWORDS

folkstories of children, plot stories, narrative competencies, school-aged children

OBSAH

1 ÚVOD.....	8
2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	10
2.1 Výzkum B. Suttona-Smithe.....	10
2.1.1 <i>Techniky B. Suttona-Smithe</i>	11
2.2 Technika Marandových.....	13
2.3 Výzkum A. Doskočilové.....	15
3 MÁ REPLIKACE SUTTON-SMITHOVA VÝZKUMU.....	17
3.1 Cíl a výzkumné otázky.....	17
3.2 Historie mého výzkumu.....	17
3.3 Výběr školy a pasportizace.....	17
3.4 Postup sběru dat.....	18
3.4.1 <i>2. ročník</i>	19
3.4.2 <i>5. ročník</i>	20
3.4.3 <i>8. ročník</i>	20
3.5 Celkový výzkumný soubor.....	21
3.6 Postup zpracování dat.....	21
4 ROZBOR PŘÍBĚHŮ SE ZÁPLETKOU.....	22
4.1 Rozbor příběhů z hlediska úrovně řešení konfliktu.....	22
4.1.1 <i>2. ročník</i>	23
4.1.2 <i>5. ročník</i>	31
4.1.3 <i>8. ročník</i>	40
4.1.4 <i>Shrnutí</i>	48
4.2 Rozbor z hlediska povahy konfliktu.....	49
4.2.1 <i>2. ročník</i>	49
4.2.2 <i>5. ročník</i>	51
4.2.3 <i>8. ročník</i>	53
4.2.4 <i>Shrnutí</i>	54
4.3 Rozbor příběhů z hlediska stylu řešení konfliktu.....	57
4.3.1 <i>2. ročník</i>	57
4.3.2 <i>5. ročník</i>	59
4.3.3 <i>8. ročník</i>	61
4.3.4 <i>Shrnutí</i>	62

5 DISKUSE.....	66
6 ZÁVĚR.....	72
7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	74
8 SEZNAM PŘÍLOH.....	75

1 ÚVOD

Příběhy jsou nedílnou součástí našich životů. Nejedná se pouze o kulturní produkty, jakými jsou například filmy a literatura. Příběhy zasahují až do naší vlastní osobnosti, do naší identity. Lze dokonce konstatovat, že jsme hrdinové svých vlastních životních příběhů a stejně tak o svém životě uvažujeme a vyprávíme. Problematikou příběhů se zabývají vědci nejrůznějších oborů a v mnoha případech docházejí k tomu, že máme-li schopnost myslet v příbězích, dokážeme-li příběhy produkovat a porozumět jim, pak musí existovat nějaké základní zákonitosti, tedy jakési vzorce, podle kterých příběhy tvoříme. Tyto vzorce si tedy patrně nějakým způsobem osvojujeme a v narativních schopnostech se vyvíjíme.

Velmi rozsáhlý výzkum na toto téma provedl v 70. letech Brian Sutton-Smith, který se již v minulosti proslavil svými výzkumy zabývajícími se filosofií dětských her. Tým Suttona-Smithe posbíral stovky příběhů dětí ve věku od 2 do 10 let a podrobil je důkladné strukturální i obsahové analýze. Ve svých závěrech došel Sutton-Smith mimo jiné k tomu, že se děti skutečně s věkem vyvíjejí ve schopnosti osvojovat si narativní struktury. Svá zjištění prezentoval v monografii *The folkstories of children* v roce 1981.

Název „*folkstories*” se může zdát poněkud matoucím a možná by bylo vhodnější použít spíše označení „fantazijní příběhy”, dětská vyprávění mají ovšem s tradičními lidovými příběhy (v originále *folktales*) mnoho společných prvků, a lze je tudíž podrobit obdobné analýze (Sutton-Smith, 1981).

V roce 2013 provedla Aneta Doskočilová redukovanou replikaci Sutton-Smithova výzkumu a svá zjištění prezentovala ve své bakalářské práci. Doskočilová získala sbírku 50 příběhů dětí ze 3., 6. a 9. třídy. K jejich interpretaci použila několik vybraných technik po vzoru Suttona-Smithe (Doskočilová, 2013).

Úkolem mé bakalářské práce bylo navázat na Anetu Doskočilovou, doplnit její sbírku o příběhy dětí ze 2., 5. a 8. třídy a následně provést jejich analýzu s využitím technik, které použila i A. Doskočilová. Stejně jako ona jsem tedy provedla heuristicky pojatou a přiměřeně redukovanou replikaci výzkumu Suttona-Smithe.

Má práce je tradičně rozdělena na dvě části. V první části jsem se pokusila shrnout teoretická východiska, o která jsem se při interpretaci dětských příběhů opírala. Druhou část jsem věnovala vlastnímu kvalitativnímu výzkumu.

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

V této své práci se teoreticky opírám pouze o několik zdrojů od vybraných autorů, kteří se zabývali dětskými narativními kompetencemi a jejich souvislostí s kognitivním vývojem. Stěžejním podkladem se pro mě stal rozsáhlý výzkum týmu Briana Suttona-Smithe. Sutton-Smith posbíral bezpočet dětských příběhů a došel k závěru, že starší děti (děti ve věku 5–10 let) mají na rozdíl od mladších dětí tendenci vyprávět *Příběhy se zápletkou*. Získané příběhy se zápletkou podrobil rozboru z hlediska jejich struktury i obsahu. Při své strukturální analýze vycházel, mimo jiné, z techniky Marandových. Sutton-Smith tuto techniku bohužel charakterizuje jen velmi okrajově, a protože se jedná o zajímavý přístup, který nabízí další možnosti nejen v analýze struktury příběhů, ale také jejich obsahu, považovala jsem za vhodné zaměřit se na tuto techniku detailněji. Druhým významným teoretickým zdrojem pro mě tudíž byla vlastní publikace manželů Marandových z roku 1971. Posledním z mých hlavních zdrojů je práce Anety Doskočilové, která provedla redukovanou replikaci Sutton-Smithova výzkumu a získané dětské příběhy se zápletkou analyzovala prostřednictvím výše zmíněné techniky Marandových. Na její výzkum jsem se pokusila navázat.

Rozhodla jsem se v této kapitole stručně uvést všechny tři výše uvedené prameny, aby bylo patrné, v čem se jednotlivé přístupy liší, ale i to, jak se vzájemně doplňují a rozvíjejí.

2.1 VÝZKUM B. SUTTONA-SMITHE

Rozsáhlá studie Suttona-Smithe, jejíž výsledky byly prezentovány v monografii *The folkstories of children* v roce 1981, si kladla za cíl tematicky navázat na publikaci *Children tell stories* od Pitchera a Prelingera z roku 1963. Snahou týmu Suttona-Smithe bylo podstatně zvětšit sbírku dětských vyprávění a zprostředkovat je širší veřejnosti (Sutton-Smith, 1981).

Výzkum týmu Suttona-Smithe se uskutečnil v 70. letech v mateřské škole v Greenwich Village (děti ve věku 2–5 let) a v základní škole v New Yorku (děti ve věku 5–10 let). Tým, který příběhy sbíral, tvořili absolventi studia psychologie. Dětem byli představeni jako: „lidé, kteří sbírají dětské příběhy, a každý, kdo jim chce vyprávět, za nimi může kdykoliv přijít“ (Sutton-Smith, 1981). Dříve než začali žádat děti o vyprávění příběhů, strávili výzkumníci několik týdnů ve třídách, kde si s dětmi hráli a pomáhali jim v jejich práci. Většina dětí přicházela vyprávět své příběhy, aniž by je k tomu výzkumníci museli vyzývat.

Vzhledem k velkému hluku ve třídách nemohli dětské příběhy nahrávat. Z tohoto důvodu výzkumný tým veškeré dětské příběhy zapisoval, což mohlo děti při vyprávění zpomalit. Některé děti své příběhy dokonce samy zapisovaly a odevzdávaly v textové podobě. Získané příběhy byly následně rozděleny na *Veršované příběhy* dětí ve věku 2 až 4 let a *Příběhy se zápletkou* dětí ve věku 5 až 10 let (Sutton-Smith, 1981).

Příběhy se zápletkou jsou doménou starších dětí a lze je dobře analyzovat na základě dějové struktury, totéž by ovšem u veršovaných příběhů, které jsou typické pro mladší děti, bylo značně obtížné (Sutton-Smith, 1981). Jelikož se ve své práci zaměřuji právě na dětské příběhy se zápletkou, tedy na příběhy, které mají zřetelnou strukturu a sestávají z úvodu, prostřední části (kde dochází k nějakému konfliktu) a závěru, představuji v následující pasáži pouze ty techniky, které jsou vhodné pro analýzu příběhů se zápletkou.

2.1.1 *Techniky B. Suttona-Smithe*

Výzkumníci podrobili dětské příběhy se zápletkou analýze jak z hlediska narativní struktury, tak z hlediska obsahu a symboliky. Ke strukturální analýze použil tým Suttona-Smithe dvě techniky, a sice přístup manželů Marandových a Botvinův systém. Pro obsahovou analýzu zvolili psychoanalytický přístup a přístup Abramse (Sutton-Smith, 1981).

První technikou pro strukturální analýzu byl systém Marandových, který se zabývá tím, co se v příbězích děje s postavami, tedy v podstatě sleduje vývoj řešení konfliktu v dětských příbězích. Tato technika je založena na čtyřech úrovních, v nichž se hrdina vyprávění vypořádává s nějakou protikladnou silou, tedy s konfliktem. Tyto úrovně mohou být považovány za etapy ve vývoji hrdinských příběhů (Sutton-Smith, 1981).

Úroveň I

Na této úrovni se nacházejí příběhy, ve kterých jedna síla překoná druhou, aniž by ta druhá jakýmkoli způsobem zareagovala. Typickým příkladem jsou příběhy, v nichž je hrdina překonán příšerou nebo deprivací, aniž by se pokusil o reakci, nebo příběhy, ve kterých jsme pouze obeznámeni s tím, že hrozí nějaké nebezpečí (Sutton-Smith, 1981).

Úroveň II

Zde jsou příběhy, ve kterých se menší síla pokusí o reakci, ale selhává. Typickými příklady této úrovně jsou příběhy, ve kterých se hrdina (nebo jeho pomocníci) pokusí

překonat příšeru ale bez úspěchu. Dalším příkladem jsou také příběhy, ve kterých hrdina před konfliktem utíká (Sutton-Smith, 1981).

Úroveň III

Do této úrovně náleží příběhy, ve kterých menší síla ohrožení anulují. Jedná se o příběhy, v nichž hrdina ohrožení úspěšně překoná a vrací se zpátky do původní situace (Sutton-Smith, 1981).

Úroveň IV

V této úrovni se nacházejí příběhy, ve kterých je ohrožení překonáno, ale navíc jsou původní okolnosti podstatně přeměněny. Jde o příběhy, v nichž hrdina překoná nebezpečí a toto nebezpečí se už nikdy nemůže vrátit (Sutton-Smith, 1981).

Druhou použitou technikou při strukturální analýze byl Botvinův přístup zaměřený na sledování základních komponent příběhu a jejich uspořádání. Botvin ve svém přístupu vycházel ze systému Vladimira Proppa. V souladu s ním uvádí dvě úrovně akce, které se v příbězích vyskytují, a sice primární a sekundární (Sutton-Smith, 1981).

Primární úroveň tvoří dva základní typy: ničemnost vs. překonání ničemnosti a deprivace vs. překonání deprivace. Tyto jednotky mohou být chápány jako základní systémy nerovnováhy a obnovení rovnováhy. Sekundární úroveň tvoří konkrétnější cesty, jejichž úkolem je zprostředkování primární úrovně. Například ničemnost může být zprostředkována hrozbou, útokem, násilím atd. Na druhou stranu může být překonána obranou, útekem apod. (Sutton-Smith, 1981).

Botvin na základě kombinací primární a sekundární úrovně vytvořil strukturální systém sedmi kategorií, které znázorňují složitost struktury příběhů (Sutton-Smith, 1981).

1. Útržkovitý příběh.
2. Výskyt primárních dvojic ničemnost a deprivace a několika sekundárních elementů.
3. Systematičtější uspořádání sekundárních elementů a pokročilé umístění mezi primární dvojici.
4. Zvyšující se počet primárních dvojic.

5. Rozšíření primárních dvojic s odpovídajícími sekundárními elementy.
6. Výskyt podřízených primárních dvojic v rámci hlavní primární dvojice.
7. Více podřízených primárních dvojic.

(Sutton-Smith, 1981)

K obsahové analýze dětských příběhů se zápletkou využil tým Suttona-Smithe freudiánský přístup, a to zejména v příbězích, které obsahovaly zřejmé psychosexuální elementy. Dále byl použit Abramsův přístup, který vycházel z teorie psychosociálního vývoje v pojetí E. Eriksona. Abrams zjistil, že se v každém stádiu psychosociálního vývoje zvyšují dětské narativní schopnosti. S použitím techniky Marandových poukázal na fakt, že příběhy mladších dětí, které se nacházely, v souladu s Eriksonovou teorií, na počátku krize, ve většině případů náležely do úrovně I a II, ale příběhy starších dětí na konci stejné krize se řadí spíše do úrovně III a IV. Sutton-Smith považuje toto zjištění za velmi zajímavé, protože ukazuje významný vliv širší kultury, která dítě vystavuje vývojovým konfliktům, ale také jim nabízí modely pro jejich řešení (Sutton-Smith, 1981).

2.2 TECHNIKA MARANDOVÝCH

Ellis Köngäs Maranda a Pierre Maranda vytvořili techniku, která vychází z přístupu francouzského antropologa Lévi-Strausse, a sice z jeho pojetí strukturální analýzy mýtů.

Marandovi se ve svém výzkumu pokusili o modifikaci techniky Lévi-Strausse a o rozšíření jejího použití k rozboru dalších folklórních žánrů (Marandovi, 1971).

Dospěli k následující řadě modelů, přičemž tyto modely prezentovali podle zvyšující se složitosti:

„Nulový mediátor (model I)

Selhávající mediátor (model II)

Úspěšný mediátor: zrušení počátečního vlivu (model III)

Úspěšný mediátor: obměna počátečního vlivu (model IV)“

(Marandovi, 1971).

Kromě těchto čtyř kategorií navíc povrchně zmiňují *model 0*, který by bylo možné aplikovat na ještě jednodušší narativní struktury. Jedná se například o zaklínadla, písňe nebo vyprávění malých dětí, ve kterých nedochází k žádné změně stavu (Marandovi, 1971). Lze tedy říct, že se jedná o folklórní produkty, v nichž se neobjevuje žádná konfliktní situace. Teoreticky bychom do této kategorie mohli zařadit také Sutton-Smithovy veršované příběhy.

Marandovi pro přehlednost uvádějí jednotlivé modely ve stromovém diagramu, který lze najít v *Příloze 1*. Své hypotézy následně demonstrovali na jednotlivých produktech, jakými jsou sonety, moudra, mýty, hádanky apod. Jejich ukázky uvádím v *Příloze 2*.

Charakter uvedených 4 modelů lze shrnout následujícím způsobem:

Model I je založen na kontrastním vztahu mezi výchozí situací (A) a jejím komplementárním obrazem ($\bar{A}$). To je možné vyjádřit vztahem $A : \bar{A}$

Model II je v zásadě obdobným typem jako model I. Rozdíl je v tom, že do děje vstupuje navíc neúspěšný mediátor (B), což lze vyjádřit vztahem $A > B \rightarrow A$

Model III popisuje stejné vztahy jako model II, tedy $A : \bar{A}$ a $A : B$. Mediátor (B) ale v tomto případě úspěšně zasahuje, čímž celou situaci vynuluje a navrátí ji do původního stavu. To je možné vyjádřit jako $A < B \rightarrow \bar{A}$

Model IV narozdíl od modelu III vede navíc díky mediátorovi (B) ke změně oproti počátečnímu stavu $A \ll B \rightarrow B$

(Marandovi, 1971).

Uvedené modely jsou založené na kontrastu mezi počáteční fází a konečným výsledkem a dále na přítomnosti nebo absenci pokusu o změnu situace (Marandovi, 1971). Jinak řečeno, v souladu s pojetím Suttona-Smithe, můžeme hovořit o tom, že zmíněné modely v podstatě sledují, jakým způsobem je v příběhu řešena konfliktní situace, tedy zda není přítomna žádná reakce na konflikt, nebo je snaha hrdiny (nebo jeho pomocníků) neúspěšná, či vede ke zrušení konfliktu nebo k úplné přeměně původní situace.

Na základě této techniky prováděla Elli Kōngäs Maranda na přelomu let 1963–1964 experimenty pod záštitou Centra kognitivních studií na Harvardské univerzitě. Kōngäs Maranda usilovala o to vysledovat vývojový gradient ve zvládání různých narativních struktur

u dětí mladšího školního věku (děti ve věku 6 až 12 let) z Cambrige, Belmontu a Mass (Marandovi, 1971).

Podstatou experimentů bylo to, že si žáci vyslechli vyprávění lidových angloamerických příběhů (příběhy odpovídaly modelům III a IV) a následně měli tyto příběhy vlastními slovy převyprávět. Texty příběhů byly dostatečně dlouhé, aby si žáci nemohli děj zcela zapamatovat a prokázali tak své vypravěčské schopnosti. Veškeré tyto materiály byly nahrávány (Marandovi, 1971).

Köngäs Maranda došla na základě těchto experimentů k závěru, že komplexnost narativních struktur skutečně koresponduje s kognitivním vývojem dítěte. Dítě během vývoje nejdříve zvládá jednoduché struktury a postupuje ke komplexnějším, dokud narativní kombinatoriku zcela neovládne (Marandovi, 1971).

2.3 VÝZKUM A. DOSKOČILOVÉ

Aneta Doskočilová v rámci studia oboru Psychologie a speciální pedagogika na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy navázala v roce 2013 svou bakalářskou prací na výzkum týmu B. Suttona-Smithe. Provedla adekvátně redukovanou replikaci Sutton-Smithova výzkumu a k následné analýze dětských Příběhů se zápletkou použila několik vybraných technik z původního výzkumu Suttona-Smithe (Doskočilová, 2013).

A. Doskočilová oslovila základní školu v Hradci Králové a během měsíce září 2012 se jí podařilo získat 50 dětských příběhů se zápletkou, a to ze 3., 6. a 9. třídy. Doskočilová se se žáky seznámila den před sběrem dat, kdy dětem dala následující instrukce: „*Vymyslete si příběh. Takový příběh, jehož autory budete jen vy sami.*” Zadání dětem podle potřeby upřesňovala a blíže specifikovala. Dětská vyprávění následně nahrávala na diktafon, přičemž někteří žáci měli během svého vyprávění písemnou oporu a jiní odevzdávali svůj příběh pouze v textové podobě, aniž by byli nahráváni. Takto získané příběhy byly podrobeny analýze z hlediska úrovně řešení konfliktu, povahy konfliktu a stylu řešení konfliktu (Doskočilová, 2013).

Pro analýzu dětských příběhů z hlediska úrovně řešení konfliktu použila Doskočilová techniku Marandových. Vycházela při tom z toho, jak specifikoval jednotlivé úrovně Sutton-Smith a jaké příběhy řadil k jednotlivým úrovním jako příklady. (Doskočilová, 2013).

Analýzu dětských příběhů z hlediska povahy konfliktu provedla Doskočilová inspirovaná Suttonem-Smithem jednoduchým dělením na ničemnost a deprivaci. *“Ničemnost představují v příběhu překážky ve formě útoků, únosů a jiných násilných střetů s nepřítelem. Konfliktní situace s povahou Deprivace se vyznačuje například nedostatkem životních potřeb, samotou či jakýmkoli jiným strádáním”* (Sutton-Smith dle Doskočilová 2013). Zajímavé je, že Sutton-Smith kromě ničemnosti (v originále *villainy*) a deprivace (v originále *deprivation*) uvádí ještě jeden typ konfliktu, a sice šibalství (v originále *trickster*). Příklady příběhů jednotlivých kategorií uvádím v Příloze 3. V šibalských příbězích hrdina kolísá mezi regresivním a progresivním chováním a často se zde objevují orální, anální a sexuální impulzy, které mohou dospělému člověku připadat obscénní. Takové příběhy se v dětském vyprávění vyskytují minimálně a na rozdíl od ničemnosti a deprivace u nich není tak viditelný posun ve vývoji narativních schopností dětí (Abrams, Sutton-Smith dle Sutton-Smith, 1978).

Díky možnostem, které v sobě nese technika Marandových, zaměřila se Doskočilová také na to, jakým způsobem hrdina v příběhu konflikt zvládá. Z toho důvodu stanovila následující kategorie:

„Aktivita hrdiny – hrdina se sám pokouší o řešení své konfliktní situace;

Pasivita hrdiny – hrdina se staví pasivně k řešení své konfliktní situace;

Spojenectví – hrdina spojí své síly s dalšími aktéry při řešení své konfliktní situace”

(Doskočilová, 2013).

A. Doskočilová veškeré posbírané příběhy roztřídila podle výše uvedených kategorií a tyto údaje převedla do tabulek, čímž získala oporu pro své závěry. Sutton-Smith ve své publikaci žádné tabulky tohoto typu neuvádí (Doskočilová, 2013).

Na rozdíl od týmu Suttona-Smithe se jí ovšem nepodařilo vysledovat vývojový gradient v užívání jednotlivých úrovní řešení konfliktu, nicméně zaznamenala významné rozdíly v užívání jednotlivých úrovní řešení konfliktu mezi dívkami a chlapci (Doskočilová, 2013).

3 MÁ REPLIKACE SUTTON-SMITHOVA VÝZKUMU

3.1 CÍL A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Cílem mé práce je navázat na výzkum Anety Doskočilové, která v roce 2012 provedla heuristicky pojatou a přiměřeně redukovanou replikaci výzkumu Suttona-Smithe. A. Doskočilová se zabývala rozbořem dětských Příběhů se zápletkou, a to za použití upravených metod, jež ve svém výzkumu využil tým Suttona-Smithe. Ve své práci doplňuji sbírku A. Doskočilové o dětské příběhy se zápletkou dalších školních ročníků a získaná empirická data podrobují analýze, kterou vypracovala právě A. Doskočilová. Dílčím cílem mé práce je rovněž kritické zhodnocení metod aplikovaných A. Doskočilovou.

Hlavními výzkumnými otázkami jsou následující: Lze najít vývojový gradient v úrovni řešení konfliktu v příbězích vzhledem k daným věkovým kategoriím? Lze vysledovat vývojový gradient v samotné povaze konfliktu a ve stylu jeho řešení? Lze v těchto oblastech vysledovat také genderové rozdíly?

3.2 HISTORIE MÉHO VÝZKUMU

Abych mohla vysledovat případné věkové rozdíly v pojetí a celkovém zpracování konfliktu v dětských příbězích se zápletkou, oslovila jsem, stejně jako A. Doskočilová, děti ve školském prostředí, a to ve věku 7 až 14 let.

3.3 VÝBĚR ŠKOLY A PASPORTIZACE

Mým původním záměrem bylo oslovit základní školu, kterou jsem v minulosti sama navštěvovala. Jelikož tamní prostředí znám, doufala jsem i v bližší seznámení s dětmi. Školu jsem kontaktovala několikrát již od jara 2015 a teprve v říjnu téhož roku jsem se dočkala definitivního zamítnutí naší možné spolupráce. Tím došlo k několikaměsíčnímu posunu sběru dat oproti Doskočilové, která své příběhy získala už během měsíce září.

Sběr dat probíhal v listopadu a v prosinci roku 2015 v jedné ze základních škol v blízkosti centra města Liberce. Tuto školu v akademickém roce 2015–2016 navštěvovalo celkem 476 žáků. Škola mimo jiné nabízí studium ve specializovaných třídách zaměřených na estetiku a tvořivost.

3.4 POSTUP SBĚRU DAT

Abych doplnila sbírku příběhů A. Doskočilové, bylo nezbytné získat srovnatelný počet dětských Příběhů se zápletkou. Sběr dat tudíž probíhal v 2., 5. a 8. třídě, přičemž celkový výzkumný soubor činí 50 žáků.

Po domluvě s vedením školy bylo nutné získat informovaný souhlas rodičů či zákonných zástupců s účastí dětí na mém výzkumu. Mnoho rodičů žáků zejména z druhé třídy účast svého dítěte odmítlo, proto jsem se s ředitelem školy dohodla tak, že chybějící příběhy doplním u dětí z paralelky, tedy například v případě druhé třídy jsem získala příběhy od několika žáků z 2. A i z 2. B. Vzhledem k povaze výzkumu se ale domnívám, že tento fakt nemá na sledované kvality příběhů žádný zásadní vliv. Podstatou mého výzkumu je věk, tedy sledovaný ročník, nikoli konkrétní třída.

Ředitel školy mě nejdříve seznámil s paními učitelkami, jejichž tříd se výzkum týkal. Učitelkám jsem stručně sdělila téma své bakalářské práce a dohodla se s nimi na konkrétních termínech realizace sběru dat. Kromě jednoho případu (třída 2. A), jsem se s dětmi každé třídy seznámila vždy nejpozději jeden den před samotným sběrem dat, abych se představila a informovala je o tom, co po nich budu chtít. Dala jsem dětem tytéž instrukce jako A. Doskočilová (2013): „*Vymyslete si příběh. Takový příběh, jehož autory budete jen vy sami.*“ Pochopitelně většina dětí potřebovala bližší upřesnění zadání. I v tomto případě jsem postupovala jako má předchůdkyně a snažila se děti nenavádět žádným konkrétním směrem, abych se vyvarovala jejich ovlivnění. Uvedla jsem proto, že v takovém smyšleném příběhu je nějaký hlavní hrdina, že má příběh nějaký začátek, něco se v něm stane a nějak to také skončí. Rovněž jsem dětem povolila písemnou přípravu. Na závěr jsem upozornila, že si veškerá vyprávění budu nahrávat na magnetofon a tyto nahrávky budu dále zpracovávat a analyzovat pouze já, a to tak, že zcela zachovám anonymitu dětí.

Ve většině případů následoval sběr dat hned druhý den po zadání instrukcí. Zpravidla jsem měla k dispozici volnou místnost, kam mi žáci přicházeli jednotlivě vyprávět své příběhy, přičemž se ale velmi často stávalo, že nás v průběhu vyprávění někdo vyrušil (například kopírováním dokumentů), nebo byli přítomni ještě další pracovníci školy. Domnívám se, že tyto rušivé elementy mohly mít negativní vliv na kvalitu vyprávěných příběhů.

Samotné nahrávání probíhalo tak, že jsem znovu zopakovala instrukce, v případě nejasností či nervozity žáků jsem ještě uvedla více detailů a snažila se povzbudit tím, že o nic nejde a že každý dostane tolik času, kolik potřebuje. Na začátku nahrávání jsem si poznamenala křestní jméno a věk žáka, a potom ho nechala vyprávět.

3.4.1 2. Ročník

Rodiče mnoha žáků z 2. B nesouhlasili s účastí dětí na mém výzkumu, proto mi svůj příběh vyprávělo celkem pouze 10 dětí (6 dívek a 4 chlapci). Dalším úskalím bylo, že nahrávání probíhalo, po dohodě s třídní učitelkou, během hodiny tělesné výchovy. Paní učitelka tedy s polovinou dětí odešla do tělocvičny a já zůstala ve třídě se zbylými deseti dětmi, přičemž každý, kdo odvyprávěl svůj příběh, mohl odejít do tělocvičny na hodinu. Atmosféra ve třídě nebyla pro nahrávání vyprávěných příběhů nejpříznivější. Chlapci byli poněkud rozdivočení a musela jsem je tišit, abych do diktafonu zvuk dobře zachytila. Dívky oproti tomu působily velmi stydlivě. Ve skrze lze konstatovat, že děti nebyly moc dobře připraveny a své příběhy často vymýšlely až v okamžiku, kdy se dostaly na řadu s vyprávěním. Nervozitu a takzvaná „okna“ mohla, dle mého názoru, zapříčinit právě i přítomnost ostatních dětí. Několik písemných poznámek ke svému vyprávění měla jen jedna dívka, ostatní děti hovořili spatra.

Pro doplnění příběhů do přijatelného počtu mi bylo povoleno, abych vyslechla příběhy také 5 dětí z 2. A, konkrétně to byly příběhy 1 dívky a 4 chlapců. Tito žáci dostali zadání od třídní učitelky, tudíž jsem se s nimi setkala až v den nahrávání. Paní učitelka byla přesně informována, jaké instrukce má dětem sdělit. Termín nahrávání se navíc musel posunout z důvodů školní akce, což mělo patrně za následek nepřipravenost zmíněných žáků. V den sběru dat za mnou žáci jednotlivě chodili do prázdné místnosti školní družiny, a to během vyučovací hodiny. Opakovala jsem stejný postup jako u 2. B a nejdříve každému přichozímu vysvětlila, že bych byla ráda, kdyby mi vyprávěl nějaký příběh. Žáci vypadali nejistě a měla jsem dokonce dojem, že ani nevědí, co po nich chci. Jako by jim učitelka zadání nesdělila, nebo možná na přípravu příběhu zapomněli kvůli posunutému datu nahrávání. Přes tyto komplikace mi nakonec všechny děti byly schopny vyprávět.

3.4.2 5. Ročník

Podobně jako v druhém ročníku jsem i v ročníku pátém musela o vyprávění požádat žáky z paralelek A i B. Bylo to nutné kvůli genderově nerovnoměrnému zastoupení dětí ve třídách.

Třída 5. B je třídou specializující se na estetiku a počet dívek zde značně převažuje nad počtem chlapců. Svůj příběh mi odvyprávělo 13 žáků (9 dívek a 4 chlapci). Sběr dat se opět konal během vyučovací hodiny, přičemž jsem dostala k dispozici prázdné prostory kabinetu třídní učitelky. Žáci za mnou jednotlivě přicházeli a postupně mi vyprávěli své příběhy. Každý měl svůj příběh připravený a promyšlený. Ani u dívek ani u chlapců jsem nepozorovala žádnou velkou nervozitu. Zdálo se, že podobné úkoly a slohové práce plní jakožto estetická třída běžně.

Abych získala dostatečný počet dětských příběhů, oslovila jsem také třídu 5. A. Třídní učitelka sama vybrala 4 chlapce ze své třídy a ti za mnou v den nahrávání jednotlivě přicházeli do prázdného kabinetu. Každý chlapec měl své vyprávění připravené, ale někteří byli nervózní a občas se do děje zamotali. Mám za to, že to bylo způsobeno tím, že si chlapci připravili poměrně dlouhá vyprávění bez písemné opory. Nervozita se mohla také objevit kvůli tomu, že byla nahrávání několikrát přerušena zaměstnancem školy, který do místnosti vstoupil.

3.4.3 8. Ročník

Sběru dat v 8. B se zúčastnilo 15 žáků (10 dívek a 5 chlapců). Tyto počty nasvědčují tomu, že i v osmém ročníku jsem musela následně příběhy žáků 8. B doplnit o příběhy několika žáků z 8. A.

Pro klidné nahrávání mi byla poskytnuta jakási chladná prázdná místnost, kam za mnou žáci opět během výuky jednotlivě přicházeli vyprávět své fantazijní příběhy. Nahrávání se ovšem protáhlo ještě do další vyučovací hodiny, a já jsem se tudíž musela přesunout do jiné místnosti, konkrétně do kabinetu třídní učitelky, který byl dveřmi propojen se třídou, v níž probíhala výuka. V kabinetu již nebylo takové ticho a soukromí (byla slyšet probíhající výuka ve vedlejší místnosti) jako v původních prostorách, což mohlo u žáků vyvolat nervozitu.

Ačkoli jsem žákům dala přesné instrukce den před nahráváním, v několika případech se stalo, že žáci neměli svůj příběh připravený, nebo ho dokonce vymýšleli společně těsně

před tím, než na ně přišla řada. Například příběhy dvou chlapců (Jiří a Marek) jsou dějově velmi podobné. Nepřipravenost lze připsat na vrub jejich zapomnětlivosti, ale také faktu, že ještě na konci této vyučovací hodiny měli žáci psát test. Celkově ale mohu říct, že se sběr dat v 8. B obešel bez větších komplikací a každý žák mi byl nakonec schopen vyprávět příběh. Někteří žáci potřebovali trochu povzbuzení a času na rozmyšlenou.

Po rozhovoru s ředitelem školy mi bylo umožněno vyslechnout vyprávění 3 chlapců ze třídy 8. A. Tyto tři chlapce vybral ze třídy sám pan ředitel a já jsem jim opět osobně zadala úkol. Rovněž třídní učitelka byla seznámena s účastí chlapců na mém projektu. Sběr dat probíhal stejně jako v předešlých případech během vyučovací hodiny. Paní učitelka mi poskytla prostory sborovny, kde ovšem během nahrávání byla přítomna další pracovnice školy. Chlapci byli navíc do sborovny vysláni současně, tudíž museli při vyprávění patrně překonat ostych. Všichni chlapci měli předem promyšlenou alespoň základní kostru příběhu, což nahrávání usnadnilo.

3.5 CELKOVÝ VÝZKUMNÝ SOUBOR

Výzkumný soubor činí 50 žáků, z toho 15 žáků (7 dívek a 8 chlapců) z 2. ročníku, 17 žáků z 5. ročníku (9 dívek a 8 chlapců) a 18 žáků z 8. ročníku (10 dívek a 8 chlapců).

3.6 POSTUP ZPRACOVÁNÍ DAT

Žádný žák mi neodevzdal svůj příběh v písemné formě, proto se mým základním materiálem staly zvukové nahrávky. Všechny získané nahrávky jsem přepsala do textového editoru v počítači. Tyto materiály jsem následně roztrídila podle tříd, ročníků, pohlaví a podle abecedy. Stejně jako A. Doskočilová uvádím u každého příběhu, jakým způsobem byl pořízen, tedy zda šlo o přepis nahrávky, přepis rukopisu nebo přepis nahrávky, kdy žák četl z papíru. Přesto je nutné podotknout, že valná většina žáků, až na několik výjimek, mi vyprávěla příběh bez písemné opory. Takto roztríděné příběhy se nacházejí v *Příloze 4*.

Získané příběhy jsem podrobila analýze dle pojetí Suttona-Smithe, potažmo podle metody A. Doskočilové. Zaměřila jsem se tudíž na *Úroveň řešení konfliktu*, *Styl řešení konfliktu* a *Povahu konfliktu*.

4 ROZBOR PŘÍBĚHŮ SE ZÁPLETKOU

4.1 ROZBOR PŘÍBĚHŮ Z HLEDISKA ÚROVNĚ ŘEŠENÍ KONFLIKTU

Pro adekvátní replikaci výzkumu prováděného týmem Suttona-Smithe jsem použila stejných metod jako A. Doskočilová. Tento fakt se pochopitelně musel týkat i následného rozboru mnou získaných příběhů se zápletkou. Prostředek k analýze dětských příběhů se zápletkou pro mě tudíž představovala technika Marandových, která je založena na rozboru konfliktních situací v příbězích, a kterou tvoří 4 úrovně řešení konfliktu. Tuto techniku modifikoval tým Suttona-Smithe a A. Doskočilová ji posléze rovněž použila ke klasifikaci příběhů se zápletkou ve 3., 6. a 9. třídě. Zmíněné 4 úrovně řešení konfliktu lze shrnout následujícím způsobem:

„I. úroveň – Žádná odpověď na konflikt

- *Hrdina zažívá ohrožení ze strany nepřítele či deprivaci, na které nereaguje.*
- *Hrdina je přemožen nepřítelem či deprivací, aniž by se pokusil o vlastní obranu.*
- *V příběhu se dozvíme pouze o přítomnosti nebezpečí, na které hrdina nijak nereaguje, zůstává paralyzovaný.*

II. úroveň – Selhání

- *Hrdina utíká před ohrožením ze strany nepřítele či deprivací.*
- *Hrdinu se pokouší zachránit druzí, avšak prvotní ohrožení stejně neodstraní.*
- *Hrdina se pokusí o útok, ale je neúspěšný.*
- *Hrdina se mylně domnívá, že nepřítel či deprivace již pro něj nejsou ohrožující.*
- *Hrdina se přidá na stranu nepřítele.*

III. úroveň – Zrušení

- *Nepřítel či deprivace ustoupí, avšak není poražen či překonána.*
- *Ohrožení ze strany nepřítele či deprivace je zažehnáno, ne však definitivně.*

IV. úroveň – Přeměna

- *Ohrožení ze strany nepřítele či deprivace je definitivně odstraněno a dochází ke kompletní přeměně výchozí situace.*
- *Nebezpečí se nikdy nemůže vrátit. “*

(Sutton-Smith dle Doskočilová, 2013)

4.1.1 2. Ročník

I. Žádná odpověď na konflikt

Situace, v níž hlavní hrdina na konflikt nijak nereaguje, se objevila pouze v příběhu Tomáše 2.

Tomáš 2 vyprávěl příběh o okurce. Okurka ležící v obchodě s potravinami pozorovala hubeného chlapce, který si ji vybral a koupil. Na Štědrý den chlapcova rodina celou okurku snědla.

Na Štědrý den nelovili kapra, tak byl řízek s kaší a okurka potom byla na tý kaši a snědla se celá. A rozbalily se další okurky.

Okurka zůstává pasivní a nechá se sníst, díky čemuž řadím příběh Tomáše 2 na úroveň I. Pasivita a neřešitelnost konfliktní situace je ještě umocněna závěrečnou větou, která naznačuje, že i další okurky budou snědeny a nikdo s tímto koloběhem nic nezmůže.

II. Selhání

Snaha hrdiny vyřešit konflikt je neúspěšná v příběhu Katky, Natálie, Kuby a Pavla.

Katčinou hrdinkou je její maminka. Maminka pekla vánočku, ale zbělelo jí těsto. Snažila se situaci zachránit přidáním barviva, ale vánočka se nakonec stejně nepovedla.

Když to těsto trošku ztvrdlo, tak to zaplejtala, těch 6 copů. Tak se jí moc nepovedly a byla to rozpletená vánočka. Strojda snědl toho hada úplně.

Přes veškerou snahu se mamince záměr upéct vánočku nevyvedl. Nestavěla se ke konfliktu pasivně, přesto místo vánočky upekla spíš jakéhosi ne příliš požitavého hada. Příběh proto náleží do úrovně II.

Hrdinkou Natáliina příběhu je princeznička Maruška. Maruška si hraje na zámku, když v tom ji navštíví liška. Liška vyzve Marušku, aby s ní šla do lesa. Maruška souhlasí a jde s liškou, přesto má ale strach z vlka, který se v lese nachází také. Princeznička se s vlkem skutečně střetává a krátce s ním promluví. Poté se Maruška vrací zpět na zámek.

Tak šla do lesa s ní, jenže se bála, protože tam byl i vlk. A ten vlk se ptal: „Jakpak se jmenuješ, princezno?“ A řekla: „Já jsem princezna Maruška.“ Tak řekl: „Pojď, ukážeme ti krásné věcičky.“ A pak našla nějaké hezké kyticky. Jenže pak řekla: „Musím jít domů.“ Tak šla zpátky domů a hrála si tam.

Princezna se v lese bojí vlka, tudíž lze předpokládat, že by ji mohl nějak ohrozit. A vlk princeznu skutečně láká na jakési místo s „krásnými věcičkami“. Když se dá Maruška s vlkem do řeči, zdá se, že by ji mohl obloudit a ublížit jí. Maruška se ale rozloučí a raději odejde, čímž se konfliktu vyhne. Maruška ale konfliktní situaci definitivně nepřekonává, protože vlk je stále v lese a stále ji může ohrozit. Maruška před ním pouze utekla, což by se dalo klasifikovat jako selhání.

Kuba vyprávěl příběh sám o sobě. Předpokládám, že se ve svém příběhu stal hrdinou patrně nějaké počítačové hry, už podle jeho úvodní věty: „*Já jsem byl ve hře.*“ V této hře dochází k mnoha spleťtým událostem a v určitém bodě Kubu začne pronásledovat býk. Kuba prchá před býkem na koni do dřevěného městečka, kde se schová do nějaké chaty. Kůň s býkem spolu utečou pryč a příběh zakončí klaun mávající vlajkou.

Tak začala honička. Ale pak jsme dorazili do dřevěného městečka bez proudu. Skovával jsem se do chaty. Kůň utekl někam s býkem. A v chatě jsem si uvařil guláš. A pak jsem uviděl páru všude venku okolo baráku. Baráky byly pryč. Pak tam byl jeden klaun, měl v ruce vlajku. Dal ruce s tou vlajkou nahoru a pak dolů a pak zmizel.

Hrdina zažívá ohrožení v podobě útočícího býka, před kterým nakonec uteče a schová se. Domnívám se, že klaun mávající vlajkou v příběhu může symbolizovat úspěch hrdiny. Kuba se ale, jakožto hrdina příběhu, býkovi nijak nepostaví a nepřekonává tak nastalý konflikt. Podle klasifikace Suttona-Smithe se útěk před nepřítelem rovná selhání.

Pavlův příběh je velmi stručný a sestává pouze z jediné věty. Hlavním hrdinou je on sám v konfliktní situaci v podobě snahy udělat na kole smyk.

Když jsem jel na kole, tak jsem udělal smyk, spad sem a odřel sem si koleno.

Pavel doslova říká, že „udělal smyk“, což naznačuje, že smyk nejspíš udělat chtěl z chlapecké frajeřiny. Dá se říci, že měl potřebu udělat jízdu zábavnější a adrenalinovější. Smyk se mu ale nepovedl a skončil pádem a zraněním. Z tohoto důvodu řadím Pavlovo vyprávění do II. úrovně. Nechoval se jako typický pasivní hrdina, ale jeho snaha skončila selháním.

III. Zrušení

Zbavení se konfliktu ovšem beze změny výchozí situace můžeme sledovat v příbězích Anežky, Káti, Lenky, Viktorie, Zuzky, Jariho, Říši a Toma.

Anežčino vyprávění by bylo patrně vhodnější chápat spíše jako veršovaný příběh, přesto jsem se pokusila o jeho rozbor z hlediska konfliktních situací, kterým je hrdina vystaven. Anežka vyprávěla o své návštěvě Dinoparku a shrnula své nejdůležitější zážitky z toho dne.

Já jsem byla jednou v Dinoparku, tam jsme viděli různý dinosaury. Táta nám koupil kuličkovou zmrzlinu. Tam byl takovej jakoby robotí dinosaur, s tím jsem hejbala. Potom tam byla taková stezka odvahy, tak jsem ji šla zkusit. Šla jsem pod dinosaurem. Táta mi ještě nechal udělat tetovačku. Šli jsme domů, tam jsme si dali oběd. Potom jsme šli chrnět.

Implicitní konflikt by mohla v Anežčině příběhu představovat potřeba zažít nějaké menší dobrodružství nebo deprivace v podobě nudy. Okamžikem představujícím v příběhu možné ohrožení je stezka odvahy. Anežka se rozhodla čelit případnému nebezpečí a vydala se na stezku odvahy, tudíž ji nelze označit za paralyzovaného hrdinu. Rovněž se nezdá, že by jako hrdinka selhala, naopak dostala navíc tetování a není zmínka o tom, že by utrpěla nějakou újmu. Domnívám se proto, že můžeme o Anežce hovořit jako o úspěšném hrdinovi, přesto se ale nedá říct, že by prodělala nějakou výraznou životní změnu, což pro mě znamená zařazení do kategorie III.

Také Kátino vyprávění vykazuje známky veršovaného příběhu. V Kátině případě jde v podstatě o výčet pro ni podstatných zážitků a zálib.

Jednou o víkendu jsem se probudila. Mamka byla ve městě, tak jsem si hrála. Mamka přišla a udělala mi překvápko, že mi dala malinkýho zajíčka. Mamka a já máme kočku, potkana, králíka a hada škrtiče. A já občas si chodím hrát s mým kamarádem Říšou na boby. A už mi Ježíšek odnes přáníčko. A teďka mám v pokojíčku, mi maminka koupila takovou panenku, která, když jí něco zazpíváš, tak to zopakuje.

V celém výčtu by bylo možné najít jeden společný jmenovatel, a sice potřebu afiliace. Konflikt tedy může představovat deprivace v podobě strachu z osamění. Kátě s řešením tohoto konfliktu pomáhá její maminka a kamarád Říša. Společně se jim daří konflikt zažehnat, ale pravděpodobně ne zcela definitivně, proto jsem Kátin příběh zařadila do III. úrovně.

Lenčin příběh je o třech ovečkách. Jedna ovečka má narozeniny, tudíž jí ostatní ovečky (a patrně ještě nějakí další přátelé) přichystají narozeninové překvapení.

Udělal jí do křoví šipky. Potom, jak tam došla, najednou vyskočili a řekli: „Překvapení!“ A ukázali jí krásný dort a ještě vyhodili balónky a dali jí dárek. Dostala mašličku a ještě mráček.

Úskalí Lenčina příběhu tkví v nalezení hlavního hrdiny. Mohli bychom se domnívat, že hlavní postavou je ovečka – oslavenec, já osobně mám ovšem za to, že by za hlavní hrdiny měly být považovány ostatní ovečky. Jsou to totiž právě ostatní ovečky, jejichž počínání v příběhu sledujeme. To ony musí řešit vzniklou situaci a připravit pro oslavenkyni dárky. Jejich překvapení se vydaří, ale nelze říci, že by se tím nějak zásadně změnil jejich život, proto Lenčin příběh řadím do kategorie III.

Hrdinkou Viktoriina příběhu je kočka Róza. Róza se ztratila v lese a nemohla najít cestu domů. Potkala kocoura Mikeše, který jí s hledáním pomohl a Róza se tak šťastně vrátila zpátky ke svému páníčkovi.

Hledali domeček Rózy. Hledali, hledali a nemohli ho najít. Najednou viděli páníčka Rózy a Róza k němu hned utíkala a on si ji odnesl domů.

Róza za pomoci Mikeše úspěšně vyřešila svůj konflikt, ale nic nenasvědčuje tomu, že by se Rózin život touto událostí nějak změnil. Příběh patří do úrovně III.

Zuzčino vyprávění pro mě bylo z hlediska analýzy poměrně složité. Vzhledem k celkové struktuře toto vyprávění daleko více odpovídá veršovanému příběhu než příběhu se zápletkou, přesto jsem se pokusila o jeho kategorizaci v rámci použité metody. Zuzka mi během bezmála dvaceti minut prozradila žebříček top deseti svých nejoblíbenějších pohádek. U každé pohádky mi vysvětlila, proč se jí líbí právě ta konkrétní a několikrát zmiňovala, že si z kamarádkou Maddy často na oblíbené pohádkové postavy hrají. Dokonce uvedla, že dostává také velké množství reklamních předmětů, které se týkají právě jejích oblíbených pohádek.

Nejvíc mám ráda pohádku ledový království. Já by sem si přála pod stromeček něco z Ledovýho království, třeba jako je plakát a tak. Máme doma psa, Sáru. Je to krysařík a je taková žlutá a má na zádech černý fličky jako gepard. Ona má právěže obleček modrej a tam je napsáno Ledový království. Postavička z Ledovýho království se mi nejvíc líbí dvě – Elsa a Anna. To jsou moje nejlepší postavičky. A vždycky, když si třeba hrajeme s mojí jedinou kamarádkou Maddy, která bydlí naproti nám, tak ta vždycky přijde ke mně domů a hrajeme si na Ledový království. A Sára, náš pes, ještě má obojek modrej a tam je taky napsáno Ledový království a já mám samolepkový album Ledový království a Maddy má, moje kamarádka, takový ty omalovánky a tam se plní různý úkoly a jsou tam i samolepky a já to mám dostat právěže k narozkám. A ty samolepky toho Ledovýho království ty se sbíraj v Tescu do toho alba a já jich už asi mám dvacet. A eště mám nějaký do druhýho alba a pod stromeček si přeju druhý díl, ještě dváčko druhý díl. A hrozně ráda se na to koukám. A oblečení Ledový království, to jsem si přála šaty, ty modrý od Elsy a korunku. Jinak to Ledový království, to jsem viděla v hračkářství takovou slídu a ta byla 3D a tam jsou ty postavičky a když to obrátím na druhou stranu, je tam Olaf. A jinak ze sněhu jsem jednou zkoušela postavit Olafa a ten byl tak trochu podobnej. A jinak jsem psala Ježíškovi, že by sem chtěla plno věcí Ledový království a Ježíškovi to už došlo a já jsem to poslala přes internet. A k Mikulášovi jsem jednou dostala Ledový království takový čokoládový Kinder vajíčko. A jinak Ledový království je prostě moje nejoblíbenější pohádka, furt si na to hraju a tak.

Za hlavní hrdinku celého vyprávění považuji právě Zuzku, přičemž konfliktní situace by mohla mít povahu deprivace, která plyne z potřeby dobrodružství, z potřeby nových a zajímavých zážitků. Zuzka si hraje na konkrétní postavy ze svých oblíbených pohádek, stylizuje se například do postav Elsy, Anny, čertíka nebo farbyho, a za pomoci kamarádky Maddy přizpůsobuje této představě i své okolí, například tím, že zapojí do hry psa, nebo postaví sněhuláka Olafa. Tato hra dává Zuzce možnost získat zážitky a zkušenosti, na které by

jako obyčejná dívka nemohla dosáhnout. Prostřednictvím hry na pohádkové postavy a kupování velkého množství předmětů s touto hrou souvisejících se Zuzce daří svou potřebu uspokojit a tím odstranit deprivaci. Konflikt je tím tedy vyřešen. Na druhou stranu potřebuje Zuzka stále nové a nové předměty, které by její představu oživily a udělaly realističtější. Momentálně si například přeje dostat k Vánocům plakát Ledového království. Konfliktní situace se tudíž po čase znovu objevuje a deprivace není trvale odstraněna. Tyto argumenty mě vedly k tomu, abych Zuzčin příběh zařadila do úrovně III.

Jari je hrdinou svého příběhu. Vše se odehrává v jeho snu. Ve snu je s ním i jeho rodina, hlavně jeho bratr. Společně jezdí po autodráze, ale v jednom okamžiku Jariho a jeho bratra začínají honit nějakí staří lidé. Oba bratři utíkají, ale nakonec se se svými pronásledovateli domluví.

Pak ho honili nějaký starý lidi a já jsem mu říkal, aby utíkal před nima. Pak jsme se je zeptali, proč nás honí a honili i mého brácha prej kvůli nějaký trávě. My jsme jim dali ten zbytek a pak to skončilo.

Jari společně s bratrem překonají konflikt se starými lidmi tím, že jim dají zbytek trávy. Tento výsledek odpovídá úrovni III, tedy Zrušení, jelikož nedochází k přeměně výchozí situace.

Ríšovo vyprávění má svým charakterem daleko blíže k veršovaným příběhům než k příběhům se zápletkou. Ríša je hrdinou vlastního vyprávění, ve kterém si hraje venku s kamarádem. Později se k nim připojí ještě další kamarád a kamarádka, až se nakonec všichni přesunou domů, kde ve hře pokračují.

My jsme byli s kamarádem venku. Hráli jsme si tam, pak jsme sbírali žaludy. Šli jsme si něco koupit, tam, tam jsme si hráli venku. Pak jsme si pořád hráli na hřišti. Pak si přišel můj další kamarád. Tam jsme si hráli. Hráli jsme fotbal, hráli jsme baseball. A ještě pak přišla moje kamarádka. A pak jsme si ještě hráli doma s hračkami a koukali jsme se ještě.

Konfliktem, který se rýsuje na pozadí příběhu, by mohla být deprivace, která se projevuje potřebou být s kamarády a hrát si s nimi. Ríša si s ostatními dětmi zcela přirozeně hraje, čímž eliminuje riziko osamělosti. Nedá se proto říct, že by byl pasivním hrdinou, ve své

snaze neselhává, ale výchozí okolnosti se nemění. Za nejvhodnější považuji umístění Ríšova příběhu do kategorie III.

Tom je hrdinou svého vlastního vyprávění. Na závodech formulí si koupil pitíčko, ve kterém nic nebylo. Tom doslova říká, že ho paní ve stánku „obelstila“. Tom pitíčko vyreklamoval, dostal zpět peníze a v jiném stánku si koupil pitíčko nové.

Paní mi vrátila peníze a znova jsem šel do jiného stánku a tam mi to prodali dobře. Tak jsem šel si sednout a koukal jsem se zas se svým pitíčkem na závody. A vyhráli naši.

Tom se nechal obelstít, ale aktivně tento konflikt řeší reklamací nápoje. Jeho snaha je úspěšná a navíc jako by ještě potvrzena tím, že v závodech vyhráli jeho favorité. Výchozí situace tím ale neprošla zásadní změnou, což znamená úroveň III.

IV. Přeměna

Ke zdárnému zbavení se konfliktu a současně také ke kompletní přeměně výchozí situace dochází v příbězích Matěje a Tomáše 1.

Matějovým hrdinou je jeden ze tří královských synů jménem Kryštof. Kryštof si chce najít ženu, a proto se vydává do světa. Skutečně se mu podaří najít manželku a po otcově smrti získají své družky i ostatní dva bratři.

Když Kryštof přišel tam, kam chtěl jít, tak si někoho našel. Byla to holka, byla moc krásná, tak se vzali. Kryštof poslal Ondrovi a Matějovi pohled, že se mu tam hodně moc líbí. Ondra a Matěj poslali taky Kryštofovi. A jednou se stalo, že Matějovi, Ondrovi a Kryštofovi umřel tatínek a kluci, Ondra a Matěj, se vydali za ním si najít taky ženu. Když potom byli společně, někoho našli, tak to dobře skončilo, že se všichni měli rádi.

Kryštofův konflikt se projevuje v podobě potřeby oženit se a jeho aktivita je skutečně odměněna krásnou manželkou. Jeho čin navíc inspiruje oba jeho zbylé bratry, Ondru a Matěje, kteří si rovněž najdou manželky. Všichni pak společně žijí na novém místě s novomanželkami a mají se rádi, tudíž lze předpokládat, že všechny původní konfliktní situace jsou zažehnány a životy všech tří bratrů prodělaly významnou změnu. Příběh spadá do kategorie IV.

Tomášův příběh se svým rozsahem a stylem vyprávění jeví poměrně komplikovaně. Je těžké určit hlavní hrdiny, jelikož Tomáš téměř všechny postavy v příběhu označuje jako „ti“ a není proto snadné odhadnout, o kom se vlastně mluví. Jedná se v podstatě o jakousi ságu, jíž je vhodné rozdělit na několik jednotlivých částí podle dílčích konfliktních situací.

Hrdinové první části jsou královští synové Jakub, Matěj a David. Jejich konfliktní situace vyplývá nejspíš z potřeby zavděčit se otci králi a také z potřeby nabýt zkušeností a dospět. Bratři Jakub, Matěj a David si mají na králův popud najít nevěsty, což se jim skutečně podaří a jejich životy se tím zcela změní.

Jeden šel na sever, druhý na jih a ten třetí taky na sever. Ten jeden, co šel na jih, tak si tam našel taky jednu, která byla namyšlená, chtěla všechno po něm. Tak tu si nevzal. Ty dva, co šli na sever, ty si taky chtěli jednu vzít. Ta byla krásná, hodná, ale nemohli se rozhodnout, takže jeden si ji nechal, druhý si šel najít jinou. Ten si našel taky hodnou. A ten, co šel na jih, si našel jednu princeznu, která byla hodná.

Ústředními postavami druhé části vyprávění jsou potomci Jakuba, Matěje a Davida, respektive jednomu z nich (neznámo kterému) se narodily dvě děti (pravděpodobně chlapec a dívka) a dalšímu tři synové. Domnívám se, že hlavními hrdiny tohoto úseku příběhu jsou právě tito tři synové (později se z nich stanou kovář, číšník a mnich). Všech 5 dětí se v útlém věku vydává do světa. Putují světem společně a po čase se také vracejí domů. V rodné zemi se jim podaří zakoupit kouzelné fazole, díky nimž se dostanou do nebe, do země zlých obrů. Na stranu obrů se navíc postaví i dva z těchto potomků (chlapec a dívka).

Ty obři byli zlí. Ty dvě děti pak byly zlý na ty další tři, tak se snažily je zajat a shodit je z útesu, aby se nedostaly k tomu největšímu obrovi, aby neovládly zem.

Zbylí tři synové, tedy kovář, číšník a mnich, se vracejí dolů na zem a připravují se na boj s obry. Zlému chlapci a zlé dívce se zatím narodí „zázračné dítě“. Zde se objevuje konfliktní situace. Protože toto zázračné dítě by se také mohlo stát zlým, trojice hrdinů kovář, číšník a mnich vezme zázračné dítě za králem (tedy za svým dědečkem). Jejich iniciativa je rázem odměněna. Zlý chlapec a zlá dívka prchnou do země obrů.

Ještě se těm dvěma zlejm narodil jeden. To bylo zázračný dítě. Ti tři hodný ho museli odvést po vodě, protože by mohlo bejt s těma zlejma a ovládnout svět s těma obrama. Tak to zázračný dítě poslali královi, aby ho dali do žaláře. Ty tři syny povýšil. Dostali zlato.

Na tyto události plynule navazuje poslední část vyprávění. V této části chystá král tažení na zlé obry. Králi se ovšem (vedle Jakuba, Matěje a Davida) narodil ještě jeden další syn, což je zároveň hrdina posledního úseku vyprávění. Tento syn se vyzbrojen brněním vydává za králem, aby mu v boji s obry pomohl. Král je ale v boji zabit, čímž se jeho syn dostává do konfliktní situace. Už mu nejde jen o záchranu země, ale musí také pomstít smrt svého otce a zabít krále obrů, což se mu nakonec podaří.

Ten jeho syn se chtěl pomstít a pomstil se, takže tomu obřímu králi utál hlavu. Pak ji dones na ten kuchyňskej stůl nad krb, aby věděl, jaká je pomsta. Aby si to vždycky pamatoval.

V první konfliktní situaci si hrdinové (Jakub, Matěj a David) hledají manželky, což se jim podaří. Uzavření manželství je možné vnímat jako jakýsi předěl mezi dospíváním a dospělostí. Hrdinové tak vstupují do zcela nové životní etapy, jinými slovy dochází ke kompletní přeměně.

Druhou dominantní konfliktní situaci představuje zrada. Hrdinové (kovář, číšník a mnich) jsou ohroženi bývalými přáteli a jejich zázračným dítětem. Hrdinům se podaří přežít, zbaví se zlého zázračného dítěte a král je dokonce povýší. I jejich výchozí situace se tím tedy zcela mění.

Ve třetí konfliktní situaci se králův syn definitivně vypořádává se zlými obry a navíc ještě pomstí smrt svého otce tím, že utne králi obrů hlavu a vystaví si ji nad krbem. I tento hrdina se vypořádal s konfliktem a jeho život se tím plně proměnil.

Všechny dominantní konfliktní situace jsou úspěšně překonány a životy hrdinů se také mění, proto celý Tomášův příběh dávám na IV. úroveň.

4.1.2 5. Ročník

I. Žádná odpověď na konflikt

Absence reakce na konflikt se nenachází v žádném z příběhů pátého ročníku.

II. Selhání

Hlavní hrdina je neúspěšný v řešení svého konfliktu v příbězích Diany, Kateřiny 1, Kateřiny 2, Daniela a Matouše.

Dianina hrdinka se jmenuje Katie. Katie chodí na střední školu. Je zvláštní, a proto ji nikdo ve škole nemá rád. Katie tento problém řeší úspěšnou sebevraždou.

No a jednoho dne jako chtěla skončit se svým životem, takže spáchala sebevraždu.

Katie se rozhodla, že skončí se svým životem, čímž se v podstatě zbavuje svého problému a dalo by se tedy hovořit o úspěchu. Na druhou stranu je nezbytné chápat sebevraždu jako negativní čin, tedy jako nejhorší možný důsledek konfliktní situace. Katie dobrovolně utíká od života, což je třeba chápat jako Selhání.

Hrdinkou Kateřinina příběhu je dívka jménem Marie. Marie žije prostým a poklidným životem, ale po smrti rodičů zůstává sama se dvěma sestrami, které si z ní dělají svou služku. Se vzniklým konfliktem se Marie vypořádává odchodem.

Marie pak odešla a sestry zůstaly samy v domečku. Marie našla mladého muže, vzali se a měli spoustu dětí.

Marie opustila původní rodinu a změnila svůj život tím, že založila novou. Přestože závěr vyprávění naznačuje kompletní přeměnu výchozí situace, nikde není explicitně řečeno, že se konfliktu zbavila. Její reakcí na ponižování ze strany sester je v podstatě útěk a problém tím zůstává nevyřešený, což v souladu s přístupem Suttona-Smithe zmanená Selhání. Proto řadím Kateřinin příběh do II úrovně.

Kateřina 2 vypráví příběh o stopaři. Stopař během halloweenského večera hledá halloweenskou příšeru. Z příběhu není zcela jasné, s jakým záměrem stopař po příšeře pátrá. Chce ji jen najít nebo nějakým způsobem přemoci? Pakliže se ale jedná o příšeru, lze předpokládat, že je zdrojem nějakého ohrožení. Stopař má strach, ale na druhou stranu je evidentně zvědavý. Jeho zvědavost je úspěšně ukojena, když příšeru najde. V tomto okamžiku ale současně dochází k obratu, jelikož příšera začne stopaře honit.

Byl šťastný, ale v tu chvíli se za ním honila halloweenská příšera. Utíkal, co mohl, ale příšeře neutekl. Příšera ho sežrala a bylo po něm. Zůstala po něm jen maska a žárovka, kterou nosil v kapse od saka.

Jakmile stopař příšeru najde, je spokojen a zbavuje se své deprivace. Náhle ale jako by byl za svou přílišnou zvědavost potrestán, začne ho příšera honit. Stopařova touha objevit

příšeru se ukázala jako obrovská chyba. Ačkoli se dalo předpokládat, že příšera nebude nijak přívětivá, stopař reaguje útekem a následně definitivně selhává.

Hrdinou Danielova vyprávění je bezejmenný kluk. Tento chlapec tráví po škole čas u kamaráda. Když se kluk vrací od kamaráda domů, kde má sám čekat na příchod rodičů, zjevuje se mu duch. Chlapec totiž bydlí ve velkém domě, v němž straší. Chlapec na ohrožení reaguje útekem zpět ke kamarádovi, kde čeká na rodiče.

Ačkoli Daniel řekl, že duch byl neškodný a chlapec tudíž nebyl reálně v žádném ohrožení. Chlapec nevěděl, zda je duch nebezpečný nebo přátelský, proto reagoval přirozeným strachem a rozhodl se utéci před potenciálním ohrožením.

A ten duch podle mě nic nedělal, to jsem si vymyslel. Ale prostě tomu klukovi... on neznal jakoby tady to, nic takovýho a utíkal zase zpátky za kamarádem.

Jelikož útek před konfliktem je podle Suttona-Smithe vnímán jako selhání a k vyřešení situace nedochází, nabízí se úroveň II.

Matoušovým hrdinou je statkář Tomáš. Tomáš zažívá ohrožení v okamžiku, kdy jej vojáci odvedou na vojnu. Ohrožení se stupňuje, když Tomáše a jeho spolubojovníky napadnou Rusové. Z této situace se mu ale po letech, nejspíš po skončení války, podaří uniknout. Vrací se zpátky domů, kde nastává okamžitě další problém, jelikož Tomášův statek je po válce celý rozbořený. Tomáš statek opravuje, s čímž mu pomáhá jeho sestra. V momentě, kdy mají opravy hotové, přijdou si pro Tomáše znovu vojáci a opět jej odvedou na vojnu.

Když si to postavili, tak po něm zase chtěli, aby jim šel pomoci, a už se nevrátil.

Nemáme příliš informací o tom, jak se Tomáš ke konfliktům staví, nebo jakým způsobem je řeší. Jediné k čemu se staví prokazatelně aktivně, je oprava statku za pomoci sestry. Nemůžeme u něj proto hovořit o naprosté paralýze, protože Tomáš se alespoň výstavbou nového obydlí snaží konfliktní situace zbavit. Přesto nakonec selhává.

III. Zrušení

Úspěšné zvládnutí konfliktní situace se objevuje v příbězích Barbory, Eriky, Markéty, Terezy, Davida 2, Filipa, Ondry a Mirka.

V Barbořině příběhu je hlavní postavou T-Rex, tedy Tyrannosaurus Rex. T-Rex se setkává s ohrožením v podobě dinosauří samice Saichania s obrněným ocasem.

A on ji chtěl ulovit a shodil na ni kámen na ten ocas, aby ho nemohla praštit tím ocasem. Potom šel dolů z té skály a sežral ji.

T-Rex se jednorázově zbavuje ohrožení a současně využívá Saichanii jako zdroje potravy. Obdobné ohrožení se může vyskytnout i nadále v podobě jiného dinosaura a ani k přeměně T-Rexovy výchozí situace nedochází.

Hrdinové Eričina příběhu jsou velociraptoři. Tito malí masožraví dinosauři se vydávají na lov. Konfliktem je tedy jejich hlad a potřeba jej ukojit. Velociraptoři zaútočí na brontosauří mládě. Přestože brontosauři své mládě brání, velociraptorům se podaří ho zabít a sníst.

A pak si ho odtáhli a brontosauři utekli, protože se jich báli. A pak si ho teda odtáhli a tam ho snědli.

Lov velociraptorů končí úspěšným úlovkem brontosauřího mláděte. Hlad velociraptorů ovšem není ukojen definitivně. Je pravděpodobné, že budou obdobnou situaci brzy znovu řešit, proto tento příběh náleží do III. úrovně.

Markétin příběh nese název *O malém triceratopsovi*, který měl hlad. Už samotný název implikuje celý konflikt. Hlavním hrdinou je malý hladový triceratops, který svou deprivaci okamžitě řeší hledáním jídla. Během svého hledání potkává T-Rexe a následně i brontosaura, tato setkání ale nemají na řešení konfliktní situace žádný podstatný vliv.

Tak šel dál a pak narazil na jídlo, vzal si ho domů a rozdělil se s bratříčkama.

Triceratops nachází jídlo a tím uspokojuje svůj hlad i hlad svých sourozenců. Konflikt je díky triceratopsově iniciativě úspěšně zažehnán. Triceratops se konfliktu nezbavuje definitivně, ale pouze do chvíle, kdy jej znovu přepadne hlad.

Tereza vyprávěla svůj příběh o smrtelně nemocném chlapci. Nemocný chlapec má kamaráda, na kterém si vybíjí svůj vztek, kvůli čemuž se nakonec přestávají přátelit. Za pár let poté je objeven lék na chlapcovu smrtelnou nemoc. V okamžiku, kdy si nemocný chlapec lék vyzvedává, zjišťuje, že lékařem je jeho bývalý přítel.

A když přišel do nemocnice, aby si vyzvedl lék, někdo seděl na otočené židli. „Vy si jdete pro ten lék?“ řekl ten někdo. „Ano.“ „A jak se jmenujete?“ „Jakub Stránský,“ řekl ten chlapec s neléčitelnou nemocí. Ten někdo na židli se otočil a Jakub poznal svého kdysi ztraceného kamaráda. Padl na kolena a prosil za odpuštění.

Konfliktní situace se objevuje v podobě chlapcovy nemoci. Chlapec se navíc snaží s nemocí vnitřně vyrovnat, a proto se projevuje agresivně vůči svému kamarádovi. Toto chování je jakožto řešení konfliktu nefunkční a vede pouze k ukončení přátelství s kamarádem. Dobrý kamarád ale na nemocného přítele nezanevře, stává se lékařem a specializuje se na kamarádovu smrtelnou chorobu, čímž pomáhá konflikt odstranit. Lék na smrtelnou nemoc je nalezen, ale ze závěru vyprávění nezískáváme informaci o tom, jestli se chlapec nemoci opravdu definitivně zbavil. Také nemáme žádnou informaci o tom, zda došlo mezi přáteli k usmíření. Vypadá to, že je konflikt zažehnán, ale může se znovu objevit. Navíc nedošlo k transformaci původních okolností, která je tak typická pro IV. úroveň. Z těchto důvodů řadím příběh do III. úrovně.

Hrdinou příběhu Davida 2 je slon. Slon má na počátku příběhu rád ovoce, ale to se mu přejí. Deprivovaný slon svou situaci aktivně řeší a zkouší místo ovoce konzumovat jiné věci, až zjistí, že mu chutnají džusy. Tím je vyřešena první konfliktní situace. Druhá konfliktní situace je spojena s nudou a samotou, kterou slon zažívá. Lidé se snaží mu pomoci, ale neúspěšně. Vše vyřeší až příchod kamaráda.

Tak začal pít džusy, ale ty mu nepřestaly chutnat. Tak mu nosili lidi džusy. A pak mu přinesli nějakou knížku na zabavení, on ji nechtěl. Pak přišel kamarád, s kterým si hrál na džusový krále.

Slon trpí nechutenstvím a osamělostí. Oba konflikty jsou psychické povahy, a přestože jsou oba úspěšně zažehnány, v příběhu se nedozvídáme, jestli se slon své deprivace zbavil definitivně. Kamarád může zase odejít a džusy mu mohou po čase znovu přestat chutnat, proto jsem příběh zařadila do III. úrovně.

Filipovým hrdinou je nejmenovaný chlapeček. Chlapeček hraje rád fotbal. Je úspěšným brankářem a postupně se dostává do stále vyšší fotbalové ligy. Jakmile začíná hrát na opravdu vysoké úrovni, přestává se mu jako brankáři dařit, a proto se rozhodne hrát na

pozici útočníka. Jako útočník je úspěšný, přesto jako brankář byl lepší. Z toho důvodu se vrací znovu do brány a je v bráně opět úspěšný.

A potom se stal z něj útočník a dával on góly. Dával jich dost, ale v bráně byl lepší. Tak zase šel do brány a tam chytal víc gólů.

Dalo by se říct, že chlapec před konfliktem utíká, což je typické pro druhou úroveň, tedy selhání. Jakmile se mu v dominantní oblasti přestává dařit, přesouvá se k jiné činnosti. Jeho příběh ale končí úspěchem. Jako kdyby chlapec potřeboval jen získat odstup a vyzkoušet něco nového, aby se pak mohl vrátit zpátky k původní činnosti a být v ní znovu úspěšný. Není jisté, zda se mu nepřestane znovu dařit a konfliktu se tak definitivně nezbavuje. Příběh náleží do kategorie III.

Ondrův příběh nese název *O statečném farmáři*. Hrdinou je farmář, který vlastní dvě krávy a sele jménem Kája. Jednoho dne během cesty na pastvu se Kája ztratí. Farmář tento vzniklý konflikt aktivně řeší tím, že Káju nejdříve několik dní hledá sám, ale nemá úspěch. Farmář je nucen požádat o pomoc úřad a podává si inzerát, na který nikdo velmi dlouho nereaguje. Nakonec dostává dopis, v němž je zpráva o tom, kde bylo sele spatřeno. Farmář získává novou naději na úspěšné řešení konfliktní situace, ale když se dostává na místo určení, nikoho nenachází. Káju objevuje až jakoby náhodou cestou domů.

V psaní se psalo, že místní občan viděl takové prase na ulici Na Mechu. Farmář neotálel a rychle se tam vydal. Když tam přijel, nikdo tam nebyl, ale stopy ano. Farmář se vydal po stopách, ale na konci stop nic nebylo. Hledal a hledal, ale nic nenašel. Když se vydal domů, najednou se tam něco hýbalo. Co tam bylo? Kája. Farmář ho rychle čapnul a běžel domů. Nakonec se nikomu nic nestalo.

Farmář se velmi aktivně snaží konfliktní situaci odstranit. Nejdříve hledá sám, poté podává inzerát, pak znovu hledá. Kdykoli svitne naděje, že farmář Káju najde, dostaví se zklamání – farmář Káju nenajde ani po několika dnech intenzivního hledání; na inzerát velmi dlouho nikdo neodpovídá; na místě, kde bylo sele viděno, farmář nikoho nenajde; jde po stopách, ale znovu nikoho nenachází. Až v momentě, kdy hledání vzdává a jde domů, odstraňuje konflikt tím, že nachází Káju v křoví. Je odměněn za veškerou svou snahu a vytrvalost i přes velkou nepřízeň okolností. Tím dává smysl i poněkud zvláštní název příběhu, a sice to, že je farmář charakterizován jako „statečný“. Farmářovi se sice pouze

ztratilo sele, ale on si ve své situaci počínal jako klasický pohádkový hrdina. Musel překonat řadu překážek, aby se zbavil konfliktu.

Nikomu se nic nestalo a farmářův život pokračuje dál. Konflikt je odstraněn, ale počáteční situace zůstává stejná, proto příběh patří do kategorie III.

Mirkův příběh se jmenuje *O rybce*, ačkoli hlavním hrdinou je evidentně chlapec jménem Alex. Alex velmi rád rybaří. Konfliktní situace se objevuje v samotné touze chytit při rybaření rybu, ale ne ledajakou. Při rybaření jde o to chytit velkou a krásnou rybu. Za takový úlovek by byl Alex uznáván. Jednoho dne, když Alex rybaří, podaří se mu s velkou námahou takovou rybu chytit, za což je následně pochválen rodiči.

Táhnul a táhnul, až ji vytáhnul, a ona se třpytila. Alex šel domů, aby se pochlubil rodičům. Rodiče ho pochválili a řekli mu: „Ty jsi ale šikula.“

Přestože to není explicitně řečeno, je zřejmé, že Alex chce chytit krásnou rybu a pochlubit se s ní, proto vynakládá velké úsilí. Jeho snaha končí úspěchem, pochvalou, a tudíž i vnitřním uspokojením. Výchozí situace se nemění, jelikož se patrně nejednalo o Alexovo poslední rybaření, které by zcela změnilo jeho život. Jedná se tedy o úroveň III.

IV. Přeměna

Zdárné vyřešení konfliktu a kompletní přeměny počáteční situace je možné najít v příbězích Elišky, Viktorie, Alexe a Davida 1.

Eliška ve svém značně stručném příběhu vypráví o dívce, která má dobré známky ve škole a nikdo ji proto nemá rád. Tento konflikt se ještě umocňuje tím, že se dívka lidí bojí. Dívka se konfliktu zbavuje tím, že ze školy odchází.

A potom šla z té školy pryč a od té doby se jí už tohle nedělo.

Dívka z konfliktní situace utíká, což nahrává úrovni II. Poslední věta příběhu ale hovoří jasně. Odešla ze školy a konflikt definitivně zmizel. Z této závěrečné věty vyplývá, že dívka je nyní spokojenější než dřív a lidí se již nebojí. Tato celková transformace výchozí situace znamená zařazení do kategorie IV.

Viktoriiným hrdinou je bílý pavouček. Pro svou bělost nemá pavouček žádné kamarády. Tím vzniká konflikt. Jednoho dne potká černého pavouka, ve kterém najde svého přítele.

Jednoho dne šel do lesa a tam potkal černýho pavouka. A ten černej pavouček se ptal: „Proč jsi bílej?“ „No já nevím, to mám asi od narození.“ No a šli spolu teda na louku a tam si hráli na honěnou a pak se stalo zázračný kouzlo, že byli spolu kamarádi.

Pavouček se s konfliktem nesnaží aktivně vypořádat, nehledá si přítele za každou cenu. Až teprve v lese potkává náhodou černého pavouka, který k němu nepřistupuje s předsudky. Díky tomu mezi nimi může vzniknout ono zmíněné kouzlo, a sice pravé přátelství. Pavouček nachází přítele, čímž je konflikt překonán a původní situace se tím zcela mění. To znamená přínáležitost k úrovni IV.

Alexovými hrdiny jsou čtyři synové krále jednoho království. Tito čtyři bratři mají navíc čtyři sestry. V dospělosti se všichni sourozenci vydávají do světa. V příběhu není explicitně vyjádřeno, za jakým účelem jdou do světa, ale podle vývoje příběhu se nabízí klasický pohádkový motiv, tedy hledání zkušeností a případně životních partnerů.

Když vyrostli, vydali se do světa. Čtyři dcery se vydaly na jih od království a syni zase na sever. Dcery šly do lesa a tam je spatřil čaroděj. Čaroděj si je vzal do svého domu a tam je ubytoval a následně zaklel.

Dívky jsou záhy zajaty a zaklety čarodějem, zatímco muži se seznámí s krásnou ženou, o níž se začnou ucházet. Nejmladší z bratrů má úspěch a bere si krásku za ženu. Zbylí bratři se vracejí zpět do království, kde zjišťují, že jejich sestry jsou zakleté. Bratři se vydávají znovu na dalekou cestu, aby osvobodili své sestry. Nakonec se jim podaří na čaroděje vyžrát a osvobodit sestry ze zakletí.

Ti synové přepadli čaroděje, následně mu řekli, že musí ty holky zbavit kletby, nebo ho odvezou do království a tam ho uvězní a už nespátří svět. Tak je odčaroval a následně se vydali do království. Tam se všichni tři vzali. Jedna holka neměla svého muže, tak se vydala na východ. Po dvou dnech spatřila takové městečko. Zrovna tam byl jarmark. A našla si tam svého muže a byla svatba.

Není tak docela jasné, jak to dopadá s čarodějem, ačkoli závěr vyprávění dává tušit, že ohrožení z jeho strany bylo definitivně odstraněno. Lze předpokládat, že čaroděj se svého uvěznění bojí natolik, že nemá v úmyslu ještě někdy škodit.

Všichni sourozenci, mimo jednoho bratra a jedné sestry, slaví na konci příběhu svatby, ačkoli není zřejmé s kým. Zdá se, že bratři uzavírají sňatky se svými sestrami, přičemž otázka incestu se v příběhu neřeší. Všichni sourozenci bez výjimek ale změnili své životy a s tím přeměnili také výchozí situaci. Bratři získali potřebné zkušenosti a uzavřeli manželství, což znamená úroveň IV.

Hrdinou příběhu Davida 1 je desetiletý americký chlapec jménem Charlie. Konflikt se vynořuje v podobě selhání tajného experimentu a město je nyní ohroženo nakaženými netopýry. Lidé z města utíkají a Charlie se svými rodiči není výjimkou. Charlieho rodiče se ale na útěku nakazili, tudíž musí Charlie pokračovat sám a přidává se k odbojářům, kteří konflikt odstraní.

Byl tam vůdce experimentu, vědec, kterému nikdo nikdy nevěřil, a měli proč. Ten říkal, že k zneškodnění všech upírů musí být zneškodněna matka, která všechno zahájila. Čímž pádem musí překonat tajnou pevnost, kterou mají ukrytou v hor. Jejich dorozumívání a obrana proti tomu, aby pronikli nepřátelé, jsou malé krátké vlny, které mají všichni netopýři všude možně. Proto musí vypadat jako netopýři a musí mít krátké vlny, vysílačku nebo něco takového. Takhle to aspoň slyšel Charlie. Odboj dorazil do hor, zneškodnil matku a ten den v Americe byl 4. červenec. Tento den nebyl jen americkým svátkem, ale i dnem, kterým zneškodnili zkázu.

Charlie tedy nejdříve před konfliktem utíká, ale jakmile ztrácí své rodiče, rozhodne se ohrožení čelit. Zároveň je příliš malý na to, aby konflikt vyřešil sám, proto se přidává na stranu odbojářů. Charlie v odboji figuruje spíše jako pozorovatel, který aktivně nebojuje a vzhledem ke svému věku ani nemůže bojovat, ale přesto je součástí odboje už jen svou přítomností, svým rozhodnutím být v odboji.

Vědec zodpovědný za tajný experiment s netopýry dostává možnost svou chybu napravit a odbojáři konflikt vyřeší zabitím netopýří matky. Podle samotného závěru příběhu, je zřejmé, že konflikt byl vyřešen definitivně. Definitivní odstranění ohrožení je potvrzeno vznikem amerického svátku. Příběh tedy náleží do kategorie IV.

4.1.3 8. Ročník

I. Žádná odpověď na konflikt

Absence reakce na konflikt se rovněž u osmého ročníku vyskytuje minimálně. Jako jediné vyprávění této kategorie uvádím Kubův příběh.

Kubův příběh je v podstatě bojem dobra a zla. Santa v jeho příběhu symbolizuje dobro, které se ale v určité situaci může změnit ve zlo, tedy v Krampuse, který lidi neobdarovává, ale zabíjí. Když Krampus, například v podobě bouře, skončí se zabíjením, lidem nezbyvá nic jiného než dávat dohromady to, co zbylo.

Když se bouře přežene až moc, tak už je konec a už se jen hledaj ty živý lidi, který přežili.

Jsme obeznámeni s potenciálním nebezpečím, ale samotnou podstatou konfliktu a jeho řešením se v příběhu nikdo nezabývá. Neexistuje žádný hrdina, který by na zlo reagoval. Z tohoto důvodu jsem Kubův příběh zařadila do kategorie I.

II. Selhání

Hlavní hrdina je před konfliktem utíká nebo selhává v příbězích Karolíny, Jiřího, Marka a Ondry.

Karolína, jakožto hrdinka svého příběhu, tráví čas s rodinou v horském penzionu. Během noci je ovšem svědkem strašidelných událostí, čímž vzniká konfliktní situace. Karolína je ochromená strachem, a proto nijak nereaguje. Chci zařvat, nejde mi to. Radši usnu, pomyslela jsem si. Tato absence reakce na konflikt by mohla znamenat zařazení do kategorie I, příběh ale pokračuje dál. Karolína rozebírá svou zkušenost se svým otcem, který ve stejném penzionu zažil obdobné strašení. Její otec následně vypátrá, kdo by mohl být tím potenciálním strašidlem, a sice duchové německých vojáků. Tímto zjištěním příběh končí.

Říkal, že s nějakým jeho kamarádem pátrali a prý tamtudy šli nějakí němečtí vojáci. Hodně jich tam na tom místě zemřelo. A já jsem stoprocentně přesvědčená, že je to to, co tam straší.

Karolína zjistila, kdo je oním strašidlem. Společně se svým otcem přišla záhadě na kloub, ale dál se s konfliktem nijak nezabývá. Vzhledem ke svému spojení s otcem a pátrání

po původu strašidel se nedá říct, že by ji zcela přemohla paralýza, což vylučuje úroveň I. Konfliktní situace přesto zůstává bez dalšího řešení, proto jsem příběh umístila do II. úrovně.

Jiří vyprávěl svůj příběh o chlapci jménem Karel. Karel se po vyučování vydává i se svým kamarádem na hřbitov, na kterém údajně straší. Na hřbitově se setkávají s tajemnými osobami a dějí se jim podivné spletité události, tudíž dostávají strach. Karlův kamarád navrhuje řešení situace, a sice odchod ze hřbitova.

Tak odešli. Najednou všichni zmizeli, kromě jeho kamaráda. Řekli, že radši půjdou domů. Když došel domů, tak se jeho rodiče zeptali, kde tak dlouho byl. Všechno jim vysvětlil, ale nechápali.

Oba kamarádi se odchodem ze hřbitova sice úspěšně vyhnuli ohrožení, ale nebezpečí nijak nepřekonali. Hřbitov je stále začarovaný a chlapci se do stejné situace mohou kdykoli znovu dostat. Tento útěk před konfliktem hodnotím jako úroveň II, tedy selhání.

Markovo vyprávění je v podstatě méně propracovanou obdobou příběhu Jiřího, tudíž je patrné, že mezi chlapci proběhla při jejich vymýšlení určitá kooperace. Hlavní postavou Markova příběhu je chlapec Honza. Honza jde za tmy domů a zabloudí, čímž se dostává do konfliktní situace. Konflikt ale dále pokračuje, když Honza dojde až na hřbitov, kde se stane svědkem mnoha podivných událostí a setkává se s dalšími osobami. Tyto události jsou v příběhu vylíčeny poměrně zmateně a nesrozumitelně, přesto je jasné, že jsou ohrožující.

Honza povídá: „Já jsem jednou slyšel, že tenhle hřbitov je začarovaný.“ A ostatní dodali, že to slyšeli také. Tak si řekli, že když ten hřbitov najednou opustí, tak že by mělo být všechno v pořádku. Tak to šli zkusit. Najednou byl zase každý ve svém světě. Šel domů a byl rád, že už je všechno v pořádku.

Honza tedy spolu s ostatními opouští ohrožující situaci prostřednictvím útěku před konfliktem. Hřbitov zůstává i nadále začarovaný a potenciální ohrožení přetrvává, tudíž Markův příběh spadá do kategorie II.

Ondra je hlavním hrdinou svého příběhu. Vypráví svůj sen o tom, jak se jednoho víkendu vydal s rodiči na chalupu do vesnice Mladějov, ale na určeném místě žádnou vesnici nenašli. Ondra se takto dostává do konfliktní situace, které se zbaví prostým probuzením se ze snu.

Když jsme tam vystoupili a prostě tam hledali, tak tam bylo jenom prázdno, volná plocha. Potom jsem se probudil, šel jsem do školy, potom na trénink a pak už to bylo dobré.

Domnívám se, že Ondru nelze označit za zcela pasivního hrdinu, protože spolu se svými rodiči vesnici i chalupu hledá. Příběh jsem proto nezařadila do I. úrovně. Celé vyprávění je komplikované právě proto, že se jedná o sen. Přesto je jasné, že konfliktní situace není úspěšně zažehnána, dalo by se dokonce říct, že je Ondrovo probuzení určitou formou útěku. Z těchto důvodů jsem Ondrův příběh umístila do úrovně II.

III. Zrušení

Konflikt je s úspěchem vyřešen v příbězích Adély, Katky, Kristýny, Tomáše 1 a Tomáše 2. V příbězích uvedených autorů ovšem nedochází k celkové přeměně výchozí situace a ohrožení není odstraněno definitivně.

V příběhu Adély je hlavní hrdinkou koala ze zoologické zahrady. Koale se v zoo příliš nelíbí, což představuje konfliktní situaci. Proto naplánuje útěk do Londýna, který dopadne úspěšně. Koala se opravdu dostane až do Londýna a je nyní spokojená.

Za malou chvíli koala zjistila, že se nachází v Londýně, a náramně si to užívala. Koukala se do obchodů a vůbec jí nevadilo lidské obcenstvo.

Konflikt v případě koaly představuje to, že nemá svobodu a je zavřená v zoologické zahradě, tudíž nevnímám útěk jako selhání typické pro úroveň II. Koala se dostane tam, kam se chtěla podívat a je svobodná. Ačkoli je koala úspěšná, v příběhu dále není řečeno, jestli si svou svobodu navždy udrží. Ohrožení se může znovu objevit, což pro mě znamená zařazení celého příběhu do III. kategorie.

Hrdinkou Katčina příběhu je medvědice Bela, které jednoho dne došel med. Bela konfliktní situaci řeší tím, že se vydá do vesnice, aby si med koupila. Ve vesnici se Bela seznámí s medvědem Samem, který ji dovede do obchodu s dobrým medem. Bela se vrací s medem do svého domku a deprivace je tím úspěšně odstraněna. K celkové přeměně výchozí situace ovšem nedochází.

Koupili si sladký med, rozloučili se a šli každý k sobě domů.

Dalo by se namítnout, že Bela získala v Samovi navíc nového přítele, ale podle závěru příběhu, je Sam pouhým pomocníkem při odstranění deprivace, a tudíž je nezbytné zařadit Katčin příběh do úrovně III.

Příběh Kristýny je o dívce Markétě. S Markétou se před nedávnem rozešel přítel. Cítila se osamělá, a proto se na Valentýna rozhodla spáchat sebevraždu. Svou deprivaci tedy v podstatě řeší útekem před životem, což lze chápat jako selhání. Markéta se ale rozhodla skočit z mrakodrapu, kde se setkává s dalšími osamělými sebevrahy. Začínají si spolu povídat, od sebevraždy všichni upustí a jdou naopak toto šťastné shledání oslavit.

A s těma lidma se domluvila, že do dalšího roku nikdo z nich nespáchá sebevraždu. A nespáchal a další rok se na tom samým místě zase sešli a bavili se, co prožili a tak.

Markéta sebevraždu nespáchala a prostřednictvím setkání s dalšími „osamělými“ se tak zbavuje ohrožení. Nachází v nich dokonce kamarády a již není osamělá tak jako na začátku. Za pomoci přátel vyřešila svůj konflikt a je jisté, že ani za rok po celém incidentu sebevraždu nespáchala. O dalším průběhu událostí se ale už nic nedozvídáme. Není jisté, jestli se Markéta zbavila své osamělosti definitivně a dokonce jestli se už nikdy o sebevraždu nepokusila. Jelikož se nebezpečí může znovu vrátit, umístila jsem Kristýnin příběh do III. úrovně.

Tomáš 1 je, spolu s kamarádem Jirkou, hrdinou vlastního vyprávění. Společně i se svými rodinami letí z Prahy do Amsterdamu. Všichni během letu usnou. Konfliktní situace nastává v momentě, kdy chlapci zjišťují, že se pilotovi a kopilotovi něco stalo a letadlo se řítí k zemi. Chlapcům na pomoc přicházejí další cestující, mezi nimi také pilot, kterému se nakonec podaří nouzově přistát.

Přistáli jsme někde na poli v Polsku a rodiče se probudili, až bylo po všem.

Chlapcům se tedy s pomocí ostatních podařilo hrozbu zažehnat, aniž by o tom měli jejich rodiče tušení. Pohotovost chlapců byla odměněna úspěchem, k celkové přeměně výchozí situace ovšem nedochází.

Rovněž Tomáš 2 je ústřední postavou svého vyprávění. V příběhu jede i s rodinou na výlet, ale jejich auto je nabouráno a všichni kromě něj umírají. Tomášovo ohrožení se ještě

zvyšuje, když ve stejnou dobu dojde k apokalypse a lidé se postupně mění v zombie. Tomáš vyhledá osoby, které mu pomůžou dostat se do bezpečí.

Pojedu do města a tam potkám lidi, který mi pomůžou přežít. Budem se snažit najít nějaký jídlo, bezpečný úkryt a to všechno ostatní.

Na konci příběhu je jasné, že je Tomáš v bezpečí a evidentně došlo k přeměně výchozí situace. Není ale zcela jisté, zda je ohrožení definitivně zažehnáno. Nikde není zmínka o tom, zda proti samotné apokalypse někdo zasahuje. Z tohoto důvodu řadím tento příběh do kategorie III.

IV. Přeměna

Ke kompletní přeměně výchozí situace a současně také k úspěšnému vyřešení konfliktní situace dochází v příbězích Barbory, Jennifer, Kateřiny, Laury, Lucie, Markéty, Honzy a Vojtěcha.

Hlavní postavou Barbořina příběhu je dívka Charlie, milovnice koní. V oblibě má hlavně svého koně Jacka. Jednou se s Jackem vydává na projížďku do hlubokého lesa a brzy zpozoruje, že ji někdo sleduje. Ačkoli to v příběhu není explicitně vyjádřeno, lze předpokládat, že samotná dívka, kterou v hlubokém a temném lese někdo sleduje, má strach. Charlie se ocitá v ohrožení. Brzy se ukáže, že pronásledovatelem je neznámý černý valach. Dívka neutíká, naopak se k valachovi zvědavě přibližuje a jejich sblížení skončí přátelstvím.

Charlie sesedla z koně a přibližovala se k valachovi. Valach si ji oblíbil a Charlie si oblíbila jeho. Rozhodla se ho vzít do stáje a od té doby mu říkala Kuku.

Nejen že je nebezpečí navždy zažehnáno, ale Charlie navíc získává nového přítele. Výchozí situace se tím proměňuje a příběh tudíž náleží do kategorie IV.

Jennifer vypráví o hrdince jménem Kylie. Kylie má mnoho kamarádů, ale nejraději tráví čas se svým psem Charliem.

Nebyl to pes jako všichni. Pro ni byl zvláštní. Mluvil, ale nikdo ho neslyšel, kromě Kylie. Charlie čekal na Kylie každý den před školou a každý den byli spolu venku. Kylie ho brala jako bratra. Byl pro ni vše.

V létě jede Kylie k moři se svou kamarádkou a psem Charliem. Obě dívky si jdou zaplavat do moře, zatímco Charlie spí na pláži. Kylie se ovšem začne topit. Z ohrožující situace jí ale nepomůže kamarádka, nýbrž právě pes Charlie, který ji z vody vytáhne.

Její kamarádka plavala zpátky až na pláž. Charlie se vzbudil a neviděl Kylie nikde. Tak kamarádka se rozbřečela a sedla si do dřepu. Charlie věděl, jakým směrem plavala. Tak co nejrychlejš plaval, plaval a dál. A najednou uviděl, jak se Kylie topí. Plaval a co nejrychlejš chytil zubama Kylie za tričko a plaval až k pláži. Kylie byla celá šťastná, poděkovala Charliemu a zjistila, že Charlie je její nejlepší kamarád. Zatímco její kamarádka brečela, Charlie plaval a zachránil ji. Z toho vyplývá, že pes jen nejlepší přítel člověka.

Charlie zachránil Kylie a odstranil nebezpečí. Kylie se navíc ještě utvrzuje ve svém přátelství ke psu. Zdá se, že dříve tušila, jak je pes výjimečný přítel, ale nyní ví jistě, že je dokonce lepší a věrnější než její kamarádka. Nyní má důkaz, že pes je nejlepším přítelem člověka. V jejích myšlenkách tím došlo k významnému posunu a z tohoto důvodu řadím tento příběh do kategorie IV.

Kateřinin příběh je o malé žabce, která ráda zpívá. Matka žába své malé dcerce její koníček zakazuje, čímž se malá žabka dostává do konfliktu. V momentě, kdy malá žabka zpívá, její matka na ni kvákne a žabka s leknutím spadne do vody, vzniká další ohrožující situace.

Jednou si žabka skákala u potoka a zpívala si: „Kvaky, kvaky, kvak, lítal tady drak. Žbluňky, žbluňky, žbluňk, taky tu byl skunk.“ Když v tom se tam objevila její žabí mamka a hrozivě na ni kvákla. Žabka se tak lekla, až spadla do potoka. Naneštěstí byl proud moc silný a strhl ji s sebou. Na břeh se dostala až po hrozně dlouhé době, daleko od domova.

Malá žabka je ztracená a má strach. Pomůže jí ovšem krtek, který ji ve svém autíčku odveze domů, do bezpečí.

Když ji mamka uviděla, tak byla hrozně ráda, že ji vidí a skoro se rozbřečela. Hned se usmířily. A od té doby si žabka mohla zpívat kdekoli a cokoli.

Ohrožení je pomocí krtek odstraněno a navíc je vyřešen i konflikt původní. To znamená, že zákaz zpěvu už neplatí a nikdy platit nebude. Žabce jako by se podařilo dokázat matce, že je její zákaz zpěvu přehnaný a může mít dokonce negativní důsledky (např. žabka

kvůli porušenému zákazu spadne do vody a ztratí se). Žabka nejen odstranila deprivaci, ale matka navíc přehodnotila celý svůj postoj ke zpívání, proto příběh patří na úroveň IV.

Hlavní hrdinkou Lauřina příběhu je dívka jménem Laila. Laila má ráda tanec, ale lidé se jí kvůli tomu posmívají. S touto konfliktní situací se Laila vyrovnává vytrvalým tréninkem. Snaží se ostatním dokázat své schopnosti. Dokonce se zúčastní tanečního konkurzu.

Po týdnech čekání, zda ji přijmou, dostala dopis: S lítostí vám oznamujeme, že jste neuspěla. Týdny s nikým nemluvila a zamkla se v pokoji. Po asi měsíci přišel další dopis: S velkou omluvou za vyměnění dopisů vám oznamujeme, že jste uspěla.

Laila překonala všechny překážky a za svou píli a vytrvalost byla odměněna úspěchem. Nic nedostala zadarmo, musela si své štěstí doslova zasloužit. Přestože není řečeno, zda se Laile lidé přestali posmívat, z příběhu jasně vyplývá, že se stala úspěšnou tanečnicí, tudíž jistě získala také řadu příznivců.

Dnes je jí 21 let a její roční dcerka se na ni dívá a tleská jí z gauče obývacího pokoje na klíně a společně se koukají na ni v televizi. Tím si splnila svůj sen a doufá, že za třicet let bude ona sedět na gauči se svou vnučkou a budou tleskat mamince.

Jak je uvedeno v závěru vyprávění, Lailin život se zcela změnil, nyní má dokonce dceru, která je na ni pyšná. Konflikt tudíž vyřešila a zároveň došlo ke kompletní přeměně výchozí situace. Příběh patří na úroveň IV.

Luciin příběh se zpočátku jeví poněkud komplikovaněji. Základem problému je otázka, kdo je v příběhu hlavním hrdinou. Podle techniky Marandových se držím toho, že hrdinou je postava, která je v příběhu nejčastěji zmíněna. Příběh se z tohoto hlediska nejvíce dotýká koní, proto je chápu jako hlavní hrdiny.

Pán odvede koně na louku, na níž roste kouzelný pomerančovník. Muž koně zavře do ohrady, dá se tedy předpokládat, že jsou koně deprivováni. Jsou v podstatě uvězněni. Deprivaci odstraní děti, které koně z ohrady pustí.

Pak ty koně snědly ty pomeranče, narostly jim křídla, a uletěly. A když tam druhý den přišel ten pán, tak už ty koně nikdy neviděl.

Koně se za pomoci dětí a následně také prostřednictvím kouzelných pomerančů dostanou na svobodu. Kouzelné pomeranče zajišťují, že je muž už nikdy znovu nechytí, což by se potenciálně mohlo stát v případě, kdyby neuletěly, ale pouze utekly. Konflikt je vyřešen, původní situace se z uvěznění změnila ve svobodu. Koně navíc mohou dokonce létat. Příběh je třeba zařadit do kategorie IV.

Hrdinkou Markétina příběhu je bezejmenná holčička. Holčička nikdy nebyla na dovolené. Touha po cestování je naplněna, když se s ní rodiče rozhodnou jet na dovolenou na Floridu. Holčičce to ale nestačí, proto tajně uteče na loďku a vydává se na moře. Holčička na loďce usne a probouzí se až na širém moři, což znamená, že musí čelit ohrožení svého života. Má strach a panikaří, ale nakonec se jí podaří doplout až na pustý ostrov. Na ostrově se holčička chová velmi racionálně. Učí se žít v souladu s přírodou, přátelí se se zvířaty. Nesnaží se o únik z ostrova a je dokonce šťastnější než dřív.

Uplynulo deset let a z dívky se stala žena. Dnes už bydlí na stromě ve veliké chýši a sprátelila se se slonem a opičkou. Když někdy večer přemýšlí, jestli by byla radši v civilním světě, pokaždé dojde k názoru, že tady je jí mnohem líp.

Hlavním problémem holčičky není fakt, že se ztratila a je uvězněna na ostrově. Naopak je patrné, že holčička nebyla se svým dosavadním životem příliš spokojena a útekem do divočiny se zbavila svého konfliktu. Změnila svůj život a i při bilancování své situace se ujišťuje, že je nyní spokojenější. Tyto charakteristiky implikují přeměnu.

Hrdinou Honzova příběhu je Jirka. Jirka jako jediný přežil ztroskotání lodi a dostal se na pustý ostrov. Tím začíná konfliktní situace. Jirka nehledá způsob, jak se z ostrova dostat. Snaží se pouze přežít. Situace se ještě vyostřuje v momentě, kdy na ostrově vypukne požár a všechno kromě Jirky shoří. Jirka zůstává na nyní již naprosto opuštěném ostrově. Nemá co jíst a v podstatě čeká na smrt. Náhle je ale zachráněn lodí, která jej odveze do bezpečí.

Z ničeho nic připlula loď záchranná, která ho vzala na palubu a dovezla ho až k pobřeží Portugalska, kde se oženil, založil si rodinu a žil šťastně, dokud neumřel.

Zdá se, že Jirka už si vytrpěl dost a je třeba ho zachránit, proto znenadání připlouvá loď. Jeho strádání je v příběhu vykompenzováno úspěšným závěrem. Jirka přežije, ale navíc zakládá rodinu. Celá konfliktní situace dovedla Jirku do šťastného konce a změnila mu život.

Hrdinou Vojtěchova vyprávění je farmář Honza. Honza musí živit svou početnou rodinu. Naneštěstí Honzovi uschla úroda a brzy mu došly rovněž všechny zásoby jídla. Za poslední peníze koupí od obchodníka husu. Jeho soused, bohatý statkář, má za to, že mu Honza ukradl jednu z jeho hus, a proto Honzu udá. Honza je následně odsouzen na dva roky do vězení. Kdosi si po čase všimne, že statkáři žádná husa nechybí a Honzův případ je znovu prošetřen. Nakonec je prokázána Honzova nevina a statkář je vsazen do vězení.

Soudce všechno zjistil a vyřešil to, takže propustil farmáře Honzu a toho statkáře uvěznil na pět let do vězení. A od té doby už se farmářovi Honzovi nic takového podobného nestalo a uživil vždycky svoji rodinu.

Honza se dostává na svobodu díky neznámému uvědomělému občanovi, zlo v podobě závistivého souseda je potrestáno. Také problém s uživením Honzovy rodiny se již nikdy neopakuje. Jelikož jsou veškeré konflikty úspěšně zažehnány a podle závěru vyprávění je vyloučeno, že by se kdykoli mohly opakovat, náleží příběh do kategorie IV.

4.1.4 Shrnutí

Soubor všech 50 dětských příběhů, které se mi podařilo shromáždit, jsem roztřídila do čtyř kategorií podle výše uvedených úrovní řešení konfliktu. Veškeré získané údaje jsem převedla do tří tabulek, které znázorňují procentuální zastoupení jednotlivých úrovní řešení konfliktu v příbězích 2., 5. a 8. ročníku. Další dvě tabulky navíc zobrazují zastoupení úrovní v příbězích daných ročníků vzhledem k jednotlivým pohlavím. Údaje z těchto tří tabulek jsou vhodné pro sledování vývojového gradientu a případných genderových rozdílů tří sledovaných ročníků. Viz tabulky v Příloze 5.

Napříč jednotlivými ročníky je možné sledovat určitý posun ve vývoji. Ve 2. a 5. ročníku nejvíce převažovala úroveň III, přičemž v 8. ročníku došlo k posunu na vyšší úroveň IV. Lze tudíž konstatovat, že mladší děti mého výzkumného souboru mají tendenci k vyprávění příběhů nižších úrovní a jejich kompetence se v tomto směru s přibývajícím věkem zlepšují.

Ze souhrnných tabulek je evidentní, že za tento vývojový gradient jsou zodpovědné dívky. Zaměříme-li se tedy pouze na dívky sledovaných ročníků, vývojový trend je obdobný. V případě dívek 2. a 5. ročníku převažuje úroveň III a v 8. ročníku dochází k posunu na úroveň IV. U žádné z dívek daných ročníků navíc není zastoupena úroveň I.

U chlapců lze napříč ročníky pozorovat jiný posun. Mezi chlapci 2. a 5. ročníku dominuje úroveň III, poté ale dochází v 8. ročníku k poklesu na úroveň II. O vývoji směrem od užívání jednodušších struktur ke složitějším se u sledovaných chlapců nedá hovořit. Na rozdíl od dívek je v případě chlapců rozložení mezi úrovněmi poměrně rovnoměrné. Dívky jsou oproti tomu vyhraněnější a nejvyšší podíl u nich mají úrovně III a IV.

Z těchto výsledků je patrné, že jsou dívky ve zvládnutí narativních struktur zdatnější než chlapci, u dívek můžeme dokonce zaznamenat, že se jejich kompetence s přibývajícím věkem zlepšují. U chlapců jsem žádný takový posun nezjistila. Otázkou je, čím je tento rozdíl mezi dívkami a chlapci způsoben.

4.2 ROZBOR Z HLEDISKA POVAHY KONFLIKTU

Pokud hovoříme o samotné povaze konfliktu, stejně jako má předchůdkyně jsem příběhy roztrídila do kategorií *Ničemnost* a *Deprivace*. Ničemnost je charakterizovaná střetem hrdiny s nepřítelem. Jako příklady „ničemníků“ lze uvést čaroděje, únosce, příšery, duchy, zlé vlky apod. V podstatě by se dalo říci, že se jedná o ohrožení, které přichází z vnějšku. V případě deprivace se hrdina naopak potýká s vnitřním psychickým nedostatkem. Typickými příklady mohou být například pocit osamělosti nebo hlad.

4.2.1 2. Ročník

Ničemnost

Nepřítele, který představuje pro hrdinu ohrožení, můžeme najít v příbězích Natálie, Jariho, Kuby, Toma, Tomáše 1 a Tomáše 2.

V Natáliině příběhu je princezna Maruška ohrožena vlkem. Ačkoli se princezně nakonec nic zlého nestane, má z úlisného vlka strach a toto setkání můžeme považovat za ničemnost.

Jari i Kuba jsou hlavní hrdinové svých příběhů a oba před někým prchají. Jari se svým bratrem před starými lidmi a Kuba ujíždí na koni před býkem. Tento nepřátelský střet označuji jako ničemnost.

Tom si jako hrdina svého vlastního vyprávění koupil prázdné pitíčko. Tom dokonce uvádí, že ho paní, která mu pitíčko prodala, obelstila. Lze proto hovořit o střetu s nepřítelem, tedy o ničemnosti.

V komplikovaném příběhu Tomáše 1 se objevuje více konfliktních situací. Za ničemnost můžeme označit střet hrdinného tria kovář, číšník a mnich se zlým bratrancem, zlou sestřenicí a jejich potomkem zázračným dítětem, kteří se postavili na stranu zlých obrů. Také konflikt, v němž se utkává králův syn s králem obrů, považuji za ničemnost. Deprivaci naopak ve vyprávění odpovídá první konfliktní situace, tedy snaha královských synů Matěje, Jakuba a Davida najít si nevěsty. V celkovém vyprávění ale jasně převažují boje s nepřáteli, a proto jsem příběh Tomáše 1 zařadila do kategorie ničemnost.

Hrdinku v příběhu Tomáše 2 představuje salátová okurka v obchodě. Tuto okurku si vybral hubený chlapec a jeho rodina ji následně snědla. Tento střet hrdiny s nepřítelem chápu jako ničemnost.

Deprivace

Konfliktní situace, které mají povahu snahy o uspokojení nějakých potřeb, se objevují v příbězích Anežky, Katky, Káti, Lenky, Viktorie, Zuzky, Matěje, Pavla a Ríši.

V Anežčině případě hodnotím konflikt spíše jako deprivaci. Anežka jako hrdinka vyprávění popisuje své zážitky z Dinoparku. Více než ve střetu s nepřátelskými dinosaurů vidím konfliktní situaci v Anežčině potřebě nového zážitku. Anežka si je vědoma, že jsou dinosaurů na stezce odvahy falešní a že s nimi tudíž nebude muset nijak bojovat. Jde na stezku odvahy patrně proto, že chce otestovat sama sebe a překonat případný strach.

Katčina maminka se v příběhu snaží upéct vánočku. Nejedná se o žádný střet s nepřítelem, ale o potřebu upéct vánoční moučník, což můžeme chápat jako materiální nedostatek. Jde tedy o deprivaci.

Káťa ve svém příběhu hovoří o svých hračkách, domácích mazlíčcích a o svém kamarádovi. Nedochází k žádnému střetu s nepřítelem a lze tedy předpokládat, že konflikt způsobuje strach z osamělosti, což je případ deprivace.

V Lenčině příběhu připravily dvě ovečky třetí ovečce narozeninovou oslavu. Ovečky mají přirozenou potřebu oslavenkyni obdarovat, zároveň ani v tomto příběhu nedochází ke střetu s nepřítelem. Konflikt má proto povahu deprivace.

Hrdinka Viktoriina příběhu, kočka Róza, se ztratila v lese. Rózu v lese nic neohrožuje, ale chybí jí její domov, proto je třeba hovořit o deprivaci.

Zuzka se jako hrdinka svého vyprávění s nikým nestřetává. Pouze barvitě popisuje své oblíbené pohádky a postavičky, na které si hraje se svou kamarádkou. Jde o vnitřní potřebu zkoušet si prostřednictvím pohádkových postav různé role, což lze chápat jako deprivaci.

Matějův hrdina princ Kryštof si v příběhu chce najít manželku. Tato potřeba má povahu deprivace.

Pavel je hrdinou svého příběhu. Při jízdě na kole udělá smyk a odře si koleno. Je evidentní, že ani v tomto příběhu nedochází k žádnému střetu s nepřítelem. Deprivace se projevuje v potřebě udělat smyk, tedy udělat jízdu zajímavější a adrenalinovější.

Ríša ve svém příběhu popisuje, jak si hraje s kamarády. Opět se jedná o vnitřní potřebu být s kamarády a hrát si, vyhnout se samotě. Rozhodně se nejedná o boj s nepřítelem, tudíž vnímám Ríšův příběh jako deprivaci.

4.2.2 5. Ročník

Ničemnost

Ničemnost v podobě střetu s nepřítelem zažívají hrdinové v příbězích Barbory, Kateřiny1, Kateřiny 2, Alexe, Daniela, Davida 1 a Matouše.

V Barbořině příběhu se T-Rex střetává s dinosauří samicí Saichaniou. T-Rex je nucen zaútočit na Saichaniu první, protože v opačném případě by Saichania zaútočila na něj svým ocasem. Jelikož se jedná o střet s nepřítelem a je třeba hovořit o ničemnosti.

Marie v příběhu Kateřiny 1 slouží svým dvěma sestrám. Ničemnost se tedy projevuje ze strany sester, které žijí v domečku a Marii trápí.

V příběhu Kateřiny 2 se stopař snaží najít halloweenskou příšeru. Konflikt se projevuje v tom, že jakmile Stopař příšeru najde, ona zaútočí a sežere ho. Střet s nebezpečnou příšerou je třeba chápat jako ničemnost.

V Alexově příběhu bratři řeší konflikt v podobě střetu s čarodějem, který zaklel jejich sestry.

Chlapci v Danielově příběhu se zjevuje duch, kterého chlapec vnímá jako zdroj ohrožení. Duch reálně nepředstavuje žádné riziko, což ovšem chlapec neví. Je vystrašen a jedná se proto o ničemnost.

V příběhu Davida 1 je město napadeno infikovanými netopýry. Netopýři svou nákazu šíří na obyvatele města a hrdina příběhu chlapec Charlie se přidává k odboji, který má za úkol netopýry zneškodnit. Jde o střet s nepřítelem, tedy o ničemnost.

Tomáš v Matoušově vyprávění zažívá konflikt, když je odveden na vojnu. Válka znamená pro Tomáše střet s nepřátelskými vojsky, která mu navíc zničí domov. Povahou konfliktu je tudíž ničemnost.

Deprivace

Konfliktu v podobě nemožnosti uspokojení potřeb, tedy deprivaci, čelí hrdinové v příbězích Diany, Elišky, Eriky, Markéty, Terezy, Viktorie, Davida 2, Filipa, Mirka a Ondry.

Hrdinky Dianina a Eliščina vyprávění nemají ve škole žádné přátele a nikdo je nemá rád. Konflikt se proto projevuje jako touha být oblíbený a mít přátele, což můžeme označit jako deprivaci.

Tematicky blízké jsou příběhy Eriky a Markéty. Velociraptoři a Triceratops se jakožto hlavní hrdinové příběhů snaží vypořádat se strádáním v podobě hladu.

Tereziným hrdinou je smrtelně nemocný chlapec. Deprivace se v tomto případě projevuje jako nemoc, která chlapci brání ve zdravém životě a v udržení přátelství.

Viktoriin bílý pavouček kvůli své odlišné barvě nemá žádné přátele. Obdobně je tomu i ve výše uvedených vyprávěních Diany a Elišky. Samotu a potřebu přátelských vztahů je nutno chápat jako deprivaci.

David 2 vypráví o slonovi, kterému přestal chutnat jeho oblíbený pokrm a navíc zakouší samotu. Tyto dvě překážky jsou jednoznačnou deprivací.

Brankář ve Filipově příběhu zase čelí smůle a nedostatku talentu, tudíž se rovněž nejedná o střet s nepřítelem.

Konfliktní situace v Mirkově příběhu není zcela explicitně vyjádřena. Hlavní hrdina Alex rybaří a právě touhu po úlovku a touhu po pochvale od rodičů můžeme chápat jako strádání.

Kovář v Ondrově vyprávění je nucen se vypořádat se ztrátou svého selete Káji. Kája se zaběhl, nikdo jej neunesl, nikdo ho nevězní, není přítomen žádný nepřítel. Proto má i tento konflikt charakter deprivace.

4.2.3 8. Ročník

Ničemnost

Konflikty odpovídající charakteristice ničemnosti se objevují v příbězích Barbory, Karolíny, Jiřího, Kuby a Marka.

Dívka Charlie se v Barbořině příběhu jede projet na koni do lesa, kde se střetává s tajemným černým valachem. V první chvíli není jisté, jak jejich setkání dopadne. Valach by mohl dívce ublížit, dokonce ji vyleká. Primárně je proto valach vnímán jako nepřítel a zdroj ohrožení. Z uvedených důvodů vnímám střet s nepřítelem v tomto příběhu jako ničemnost.

Ve vyprávěních Karolíny, Jiřího a Marka se objevuje podobný motiv, a sice setkání s tajemnými silami, konkrétně s duchy. Hlavní hrdinové těchto příběhů se sice s nepřítelem nesetkávají tváří v tvář, ale jsou si vědomi jeho přítomnosti, která se projevuje podivnými událostmi (například podezřelými zvuky a pohyby). Nejedná se o strádání, ale o ohrožení nepřítelem, tedy o ničemnost.

Kubovo vyprávění je o klasickém střetu dobra a zla, o střetu štedrého Santy a jeho vraždícího Stínu, což splňuje charakteristiku ničemnosti.

Deprivace

Adéla, Jennifer, Kateřina, Kateřina 2, Kristýna, Laura, Lucie, Markéta, Honza, Ondra, Vojtěch, Tomáš a Tomáš 2.

Adélin příběh je o koale, které se nelíbí v zoo a ráda by se přestěhovala do Londýna, což lze chápat jako formu strádání.

V příběhu Jennifer se dívka jménem Kylie během koupání v moři začne topit. Nedochází ke střetu se žádným konkrétním nepřítelem, proto je třeba mluvit o deprivaci.

V příběhu Kateřiny dochází ke dvěma konfliktům, přičemž oba řadím do kategorie deprivace. Nejdrívě hrdince, malé žabce, matka zakazuje zpěv, následně žabka spadne do

potoka a proud vody ji odnese pryč. Žabka strádá kvůli zákazu zpěvu a ve druhém případě kvůli touze po domově, což můžeme označit jako materiální nedostatek.

Kateřina 2 vyprávěla o medvědici Bele, které došel med. Jde proto o strádání v podobě hladu.

Hrdinkou Kristýnina příběhu je Markéta, která se cítí být sama a touží po přátelství. Nedochází ke střetu s nepřítelem.

V Lauřině vyprávění se dívka Lajla snaží zbavit svého strádání, splnit si svůj sen a stát se profesionální tanečnicí.

Luciin příběh byl o koních zavřených v ohradě. Přestože potřeby koní nejsou v příběhu přímo vyjádřeny, jasně vyplývají z jejich reakce na to, když je děti pustí z ohrady. Koně sní kouzelné pomeranče a uletí pryč, což značí potřebu svobody, které se jim nedostávalo. Obdobnou potřebu má holčička z Markétina příběhu. Tato holčička nikdy nebyla na dovolené, proto se rozhodne utéct na ostrov, kde si nakonec spokojeně žije.

Hrdina Honzova vyprávění ztroskotá na pustém ostrově a naopak se snaží odtud dostat. Jedná o materiální nedostatek, který je typický pro deprivaci.

Ondrův příběh je o chlapci, kterému se zdá sen, v němž zmizí jeho rodinná chalupa i s celou vesnicí. Můžeme tudíž hovořit o materiálním nedostatku.

Ve Vojtěchově příběhu dochází ke dvěma konfliktům, a sice k potřebě farmáře Honzy uživit rodinu a z ní plynoucího obvinění z krádeže husy. Konfliktem, který zastřešuje celý příběh, je tedy neschopnost farmáře Honzy uživit sebe a svou rodinu. Nejsou uspokojeny primární potřeby, rodina má hlad a jedná se tudíž o deprivaci.

Chlapec v Tomášově vyprávění se snaží přežít apokalypsu. Zabývá se uspokojením základních potřeb, jakým je například získání potravy, proto jde o deprivaci.

V příběhu Tomáše 2 čelí posádka letadla i cestující nebezpečnému počasí. Nedochází ke střetu s nepřítelem. Hrdinové, dva chlapci, se snaží vyřešit nebezpečnou situaci, s níž nemají žádné předešlé zkušenosti.

4.2.4 Shrnutí

Všech 50 získaných příběhů jsem roztřídila z hlediska povahy konfliktu na deprivaci a ničemnost. Toto rozdělení zobrazují tabulky v *Příloze 6*. První tabulka vyjadřuje výsledky

u obou pohlaví dohromady. Následující dvě tabulky opět ukazují rozložení kategorií deprivace a ničemnost pro dívky a chlapce zvlášť.

Napříč všemi ročníky obou pohlaví dohromady převažuje deprivace nad ničemností, přičemž podíl deprivace se v 8. ročníku zvyšuje.

U dívek samotných se vyskytuje ve všech ročnících vyšší procento deprivace než ničemnosti. Nejvyšší procento deprivace se v případě dívek objevuje ve 2. ročníku, v 5. ročníku podíl deprivace klesá, přesto ale nad ničemností zřetelně převažuje. Podíl deprivace se u dívek v 8. oproti 5. ročníku opět zvyšuje. Veskrze lze říct, že u dívek mezi ročníky k žádnému výraznému vývojovému posunu nedochází. Hrdinové dívek 2. ročníku nejčastěji řeší materiální nedostatek. Dominantním konfliktem v příbězích dívek 5. ročníku vychází z potřeby přátelství. Pro dívky 8. ročníku představuje konflikt nedostatek přátelských vztahů, materiální nedostatek, ale i nemožnost seberealizace. Ničemnost se u dívek vyskytuje v malé míře a má různé formy.

Pokud se zaměříme na chlapce, můžeme si mezi ročníky všimnout významného posunu od ničemnosti směrem k deprivaci. U chlapců je ve 2. ročníku pozorovatelné vyšší užití ničemnosti nad deprivací, v 5. ročníku jsou obě uvedené kategorie zcela vyrovnané a v 8. ročníku lze sledovat trend směrem ke zvýšení podílu deprivace nad ničemností. Chlapci nižších ročníků tedy častěji bojují s nepřítelem, ale s přibývajícím věkem stále více řeší pocit nedostatku. Ničemnosti nabývají u chlapců všech ročníků nejrůznějších podob. Deprivaci pro chlapecké hrdiny představují různé konfliktní situace od materiálního nedostatku, přes nemožnost uspokojení potřeb, až po absenci přátelství.

Lze tedy konstatovat, že dívky zpravidla řeší konfliktní situace, které vycházejí z nemožnosti uspokojit nějakou potřebu. Zaměřují se na sebe, na své vlastní pocity a problém pro ně představuje citové nebo fyzické strádání. Oproti tomu chlapci nižšího věku se zabývají bojem s nepřítelem, s někým, kdo přichází z vnějšku, ale s postupujícím věkem se také oni začínají zaměřovat na své vlastní nitro a uspokojení svých potřeb.

Příloha 7 obsahuje 7 tabulek, které vyjadřují vztah mezi povahou konfliktu a úrovní řešení konfliktu. Úvodní tabulka vyjadřuje výsledky napříč všemi ročníky pro dívky i chlapce dohromady. Další tabulky jsem rozdělila zvlášť podle pohlaví a jednotlivých ročníků.

Pro všechny děti dohromady napříč ročníky platí, že konfliktní situace spočívající v pocitu nějakého nedostatku, tedy deprivace, řeší hrdina nejčastěji jejím úspěšným překonáním, což znamená na III. úrovni. Pokud hrdinové dětských příběhů bojují s nepřítelem, konflikt má tedy povahu ničemnosti, v nejčastějších případech jsou tímto nepřítelem poraženi a selhávají (úroveň II). Zajímavé také je, že narozdíl od ničemnosti, konflikt v podobě deprivace nikdy nezůstává bez odezvy (na úrovni I). Zdá se proto, že pocit nedostatku je vždy nutné nějak řešit, nebo možná dítě zná způsoby, jak jej úspěšně řešit, ale při střetu s nepřítelem může být hrdina z nějakého důvodu paralyzovaný.

U dívek můžeme zaznamenat posun ve vývoji. Hrdinové v příbězích dívek 2. a 5. ročníku úspěšně překonávají strádání na III. úrovni. V 8. ročníku už hrdinové dívek deprivaci nejen překonají, ale dokonce naprosto přemění výchozí situaci (úroveň IV). Zdá se, že se dívky od útlého věku problematikou deprivace zabývají a díky tomu se s přibývajícím věkem zdokonalují v jejím řešení. Ničemnost oproti tomu pro dívky nepředstavuje tak obvyklý problém, přesto je i v tomto případě patrný vývojový gradient, ačkoli se tento posun uskutečňuje na nižších úrovních. V případě dívek 2. ročníku hrdina při střetu s nepřítelem selhává (úroveň II). V 5. ročníku se situace mění a hrdina v boji s nepřítelem sice zpravidla selže (úroveň II), ale v několika případech se mu už podaří i vyhrát (úroveň III). V 8. ročníku hrdina tváří v tvář ničemnosti buď opět selhává (úroveň II), nebo definitivně vítězí (úroveň IV).

U chlapců je také viditelný posun. Deprivovaný hrdina v příbězích chlapců 2. ročníku řeší konfliktní situaci kromě úrovně I na všech úrovních rovnocenně. V 5. ročníku hrdina strádání úspěšně překonává (úroveň III) a v 8. ročníku je hrdina při řešení deprivace úspěšný na III. a IV. úrovni. Z tohoto vývoje je patrné, že i chlapci získávají s přibývajícím věkem schopnost stále lépe a lépe řešit pocit strádání. Pokud hrdinové v chlapeckých příbězích bojují s nepřítelem, významný vývojový gradient se neobjevuje, právě naopak dochází spíše k posunu na nižší úrovně. Ve 2. ročníku hrdina nejčastěji přemůže nepřítele na úrovni III, v 5. ročníku hrdina v boji s nepřítelem buď selže (úroveň II), nebo vyhraje (úroveň IV), ale v 8. ročníku je najednou hrdina v boji s nepřítelem neúspěšný (úroveň II) nebo dokonce paralyzovaný (úroveň I). Jak bylo zjištěno výše, starší chlapci se začínají více zabývat deprivací než ničemností. Ničemnost se dostává do pozadí a možná nabývá nových komplexnějších podob. Je možné, že starší chlapec dokáže o svém hrdinovi pouze uvažovat

kritičtěji. Možná už pro chlapce hrdina není onipotentní, naopak ví, že v reálném životě může přes veškerou snahu v boji s nepřítelem selhat.

4.3 ROZBOR PŘÍBĚHŮ Z HLEDISKA STYLU ŘEŠENÍ KONFLIKTU

Aneta Doskočilová ve své práci analyzovala příběhy rovněž z hlediska toho, jak se hlavní hrdina (nebo jeho pomocníci) staví ke konfliktní situaci, jakým způsobem na ni reaguje, respektive nereaguje (Doskočilová, 2013). Také já jsem se proto uchýlila ke klasifikaci získaných příběhů do kategorií posuzujících aktivitu hrdiny a případně také jeho spojenců. Kategorie jsou následující: *Aktivita hrdiny*, *Pasivita hrdiny* a *Spojenectví*. Aktivita znamená samostatné úsilí hrdiny. Pasivita se vyznačuje hrdinovou paralýzou, přičemž za něj konflikt řeší někdo jiný. Spojenectví je charakterizováno tím, že aktivnímu hrdinovi přispěchá na pomoc někdo další, což ovšem nezaručuje úspěšné vyřešení konfliktu.

Doskočilová se rozhodla analyzovat získané příběhy počínaje těmi, které náležejí do II. úrovně. Jelikož I. úroveň řešení konfliktu je charakteristická tím, že v příběhu konflikt nikdo neřeší, nikdo se jím nezabývá a je tudíž zbytečné ji analyzovat z hlediska stylu řešení konfliktu. Z tohoto důvodu se zabývám pouze rozбором příběhů II., III. a IV. úrovně.

4.3.1 2. Ročník

Aktivita hrdiny

Hrdinové se vlastními silami snaží vyřešit konflikt v příbězích Anežky, Katky, Natálie, Jariho, Kuby, Matěje, Pavla, Toma a Tomáše 1.

Anežka se ve svém příběhu vydává na stezku odvahy v Dinoparku. Pokouší se sama překonat svůj strach.

V Katčině vyprávění se maminka snaží upéct vánočku, a když se jí těsto nedaří, zkouší se s nezdarem vypořádat vlastními silami a přidává do těsta barvivo.

V Natáliině příběhu se princezna Maruška setkává v lese s ohrožením v podobě vlka a tento konflikt vyřeší sama tím, že prostě a jednoduše odejde zpátky na zámek. Jari, hrdina vlastního vyprávění, je ve snu společně se svým bratrem pronásledován starými lidmi. Jari s bratrem utíkají, ale nezdá se, že by šlo o spojenectví, naopak je to právě Jari, kdo se snaží svého bratra zachránit a radí mu, aby utíkal. Stejně tak Kuba, jakožto hrdina vlastního příběhu, nezůstává paralyzovaný, uteče před býkem a schová se ve městě.

Princ Kryštof si v Matějově vyprávění aktivně hledá nevěstu.

Pavel ve svém příběhu jede na kole a pokusí se jízdu ozvláštnit smykem. Přestože tento manévr končí pádem z kola a odřeným kolenem, podstatná je Pavlova aktivní snaha a zpestření jízdy.

Tomovi v jeho příběhu paní prodala prázdné pitíčko, což Tom okamžitě řeší reklamací a koupí nového pitíčka.

Příběh Tomáše 1 obsahuje tři dominantní konfliktní situace. V první si hrdinové Jakub, Matěj a David vlastní snahou hledají nevěsty. Ve druhé konfliktní situaci tři bratři kovář, číšník a mnich odvezou zázračné dítě zlých rodičů do králova vězení. Protože jsou sami iniciativní a aktivní, jsou po zásluze odměněni. Ve třetím konfliktu se králův syn vydává do boje s obry, aby pomstil smrt svého otce. Dá se říct, že všichni hrdinové v příběhu spoléhají hlavně na své vlastní úsilí a jsou za to také patřičně odměněni.

Pasivita hrdiny

Paralyzovaný hrdina se neobjevuje v žádném příběhu druhého ročníku.

Spojenectví

Hrdinu, který konfliktní situaci překonává prostřednictvím spolupráce s někým dalším, lze nalézt v příbězích Káti, Lenky, Viktorie, Zuzky a Ríši.

Pakliže Kátin konflikt chápeme jako potřebu vyhnout se osamění, s řešením jí významně pomáhá její maminka, která jí kupuje hračky a domácí mazlíčky. Obdobně Kátě pomáhá také její kamarád Ríša, který si s ní hraje. Kátě ale nemůže v této interakci zůstat zcela pasivní, musí se svými spojenci aktivně spolupracovat.

V Lenčině příběhu pořádají dvě ovečky pro třetí ovečku narozeninovou oslavu, ale skutečně plnohodnotná narozeninová oslava by se jim nepodařila, kdyby s nimi nespolečovali také jejich kamarádi.

Viktoriina hrdinka, kočka Róza, která se ztratila v lese, využije spojenectví s kocourem Mikešem a díky tomu opět najde svého páníčka.

Domnívám se, že Zuzčin konflikt spočívá v přirozené potřebě zakoušet nové role a získávat zkušenosti prostřednictvím her na pohádkové postavy. S tím jí výrazně pomáhají

rodiče, kteří dotvářejí nezbytnou atmosféru tím, že Zuzce kupují reklamní předměty z daných pohádek. Zuzce pomáhá rovněž kamarádka Maddy.

Ríšova konfliktní situace by se dala chápat obdobně jako u Káti. Projevuje se zcela přirozenou potřebou hrát si s kamarády a trávit s nimi čas. Bez přítomnosti, resp. bez spojení, kamarádů by ale potřeba uspokojena nebyla a mohla by vzniknout deprivace.

4.3.2 5. Ročník

Aktivita hrdiny

Snaha vyřešit konfliktní situaci je patrná v příbězích Barbory, Diany, Elišky, Eriky, Kateřiny 1, Kateřiny 2, Markéty, Alexe, Daniela, Filipa, Mirka a Ondry.

V příběhu Barbory se T-Rex obává útoku Saichanii a tuto konfliktní situaci vyřeší tím, že Saichaniu uloví.

V Dianině příběhu dívku Katie nikdo nemá rád, a proto dívka spáchá sebevraždu. Toto řešení konfliktu lze chápat jako aktivní snahu o ukončení konfliktní situace. Hrdinka Eliščina příběhu se potýká s obdobným problémem. Konflikt řeší aktivně svým odchodem ze školy.

Problematický by se mohl jevit příběh Eriky, jejímiž hrdiny jsou Velociraptoři. Velociraptoři, patrně za účelem nasycení, uloví brontosauři mládě. Mohlo by se tedy zdát, že se jedná o spojení. Osobně se domnívám, že je v tomto příběhu třeba chápat velociraptoři smečku komplexně jako hlavního hrdinu. Z tohoto důvodu jsem Eričin příběh zařadila mezi aktivní hrdiny. Obdobná tematika se objevuje i v příběhu Markéty, jejíž Triceratops vyřeší svůj hlad aktivně tím, že si najde jídlo.

Hrdinka v příběhu Kateřiny 1 řeší svou konfliktní situaci odchodem od svých tyranských sester.

Kateřina 2 vyprávěla o Stopaři hledajícím halloweenskou příšeru. Konfliktní situace nastává, když příšera začne Stopaře honit. Stopař začne utíkat, což můžeme s jistotou chápat jako aktivní snahu o vyřešení konfliktu, přestože příšera Stopaře nakonec sežere.

Alexovými hrdiny jsou královští synové, kteří se vlastními prostředky utkají s čarodějem a vysvobodí své sestry ze zakletí.

Chlapec v Danielově příběhu čelí svému konfliktu v momentě, kdy je sám doma. V domě straší, na což chlapec reaguje útekem ke kamarádovi.

Filipův hrdina je brankář, kterému se v bráně přestalo dařit. Brankář se nesnaží zlepšit své schopnosti a místo toho se raději přesune na pozici útočníka. V závěru příběhu se ale opět vrací do brány a je úspěšnější než dříve. Jeho počínání hodnotím jako aktivní řešení konfliktu.

Alex v Mirkově příběhu chytá ryby, přičemž se mu podaří jednu krásnou a velkou ulovit. S konfliktní situací se tudíž vyrovnává sám a bez pomoci.

Ondrův statečný farmář své ztracené sele hledá, dokonce se obrací i na úřady, žádá o pomoc. Nakonec své sele najde sám jako odměnu za svou aktivitu.

Pasivita hrdiny

Pasivní hrdinové se v příbězích pátého ročníku neobjevují.

Spojenectví

Případ, kdy se s hlavním hrdinou spojí někdo druhý, aby společně překonali konflikt, nastává v příbězích Terezy, Viktorie, Davida 1, Davida 2 a Matouše.

Smrtelně nemocnému chlapci v Terezině vyprávění pomůže jeho bývalý kamarád, který se stal lékařem.

Viktoriin Bílý pavouček nemá kamarády, s čímž mu pomůže černý pavouk, se kterým se spřátelí.

Slon v příběhu Davida 1 čelí dvěma konfliktům. Přestalo mu chutnat ovoce, tudíž zkouší nové chutě, s čímž mu pomáhají lidé, kteří mu začnou nosit džusy. Ve druhém konfliktu čelí slon nudě, proto se s ním spojí kamarád a společně si hrají.

V příběhu Davida 2 je celá země v ohrožení vraždících netopýrů. Chlapec Charlie, hlavní hrdina, se přidává na stranu odbojářů, kteří společnými silami zkázu zneškodní.

V Matoušově příběhu pomůže statkáři Tomášovi znovu postavit rozbořený statek jeho sestra.

4.3.3 8. Ročník

Aktivita hrdiny

Hrdinové aktivně a svépomocí řeší svůj konflikt v příbězích Adély, Barbory, Laury a Markéty.

Nespokojená koala v Adélině příběhu nechce žít v zoo, a proto utíká až do Londýna.

V Barbořině příběhu se dívka Charlie střetává v lese s tajemným valachem. Charlie se k valachovi přiblíží a nakonec se s ním spřátelí, čímž zcela zruší konfliktní situaci.

Lauřina dívka Laila se v příběhu věnuje tanci, kvůli čemuž se jí její okolí posmívá. Laila projeví velkou píli a dokonce se přihlásí na taneční konkurz, v němž nakonec uspěje.

Holčička v Markétině příběhu jede s rodiči poprvé na dovolenou, přesto není spokojená, a proto utíká pryč na pustý ostrov. Po útěku do této divočiny je šťastnější než kdy dřív a do civilizace už se nechce vrátit. Holčička se svým útekem aktivně zbavila své deprivace.

Pasivita hrdiny

Situaci, kdy za paralyzovaného hrdinu vyřeší konflikt někdo jiný, není možné najít v žádném z příběhů osmého ročníku.

Spojení

Zdaleka nejvíce příběhů dětí z 8. třídy vyprávělo o hrdinech, kteří se v řešení konfliktů spojili s někým dalším. Jedná se o příběhy Jennifer, Karolíny, Kateřiny 1, Kateřiny 2, Kristýny, Lucie, Honzy, Jiřího, Marka, Ondry, Tomáše 1, Tomáše 2 a Vojtěcha.

Topící se hrdinku v příběhu Jennifer pomůže zachránit její pes.

Dívka v Karolínině příběhu sice zprvu reaguje na podivné zvuky a blikající světlo tím, že raději usne. Druhý den se ale pídí po původu tajemných událostí a vše konzultuje spolu se svým otcem.

Ve vyprávění Kateřiny pomůže ztracené žabce najít cestu domů krtek. Obdobně v příběhu Kateřiny 2 poradí medvěd Sam medvědicí Bele kde koupit med.

Markéta vyprávěla o dívce, která chce kvůli samotě spáchat sebevraždu. Těsně před tímto okamžikem se ale dívka seznámí s dalšími sebevrahy, v nichž nachází nové přátele. Noví přátelé jí tím pomáhají zbavit se původního konfliktu.

V Luciině příběhu jsou koně vypuštěny z ohrady dětmi. Přestože to není explicitně řečeno, lze předpokládat, že se koním v ohradě nelíbilo a chtěli se z ní dostat a díky kouzelným pomerančům odletět pryč. Děti se tak staly jejich spojenci v řešení konfliktu.

Honzův hrdina ztroskotal na pustém ostrově a všemožně se snaží přežít. Jeho vlastní snaha je odměněna záchrannou lodí, která ho odveze zpět do civilizace.

Velmi podobné jsou příběhy Jiřího a Marka. Hlavní hrdinové obou příběhů se dostanou na začarovaný hřbitov, kde se nakonec setkávají s dalšími tajemnými osobami, s nimiž se společně poradí co dělat. Díky tomuto spojení hrdinové nakonec odcházejí ze hřbitova domů a konflikt je zažehnán.

Ve svém snu Ondra, jakožto hlavní hrdina, jede na chalupu, kterou nenachází. Neexistuje dokonce ani vesnice, v níž by měla chalupa stát. Hrdina místo prohledává společně se svou rodinou.

Hrdina příběhu Tomáše 1 čelí se svým kamarádem letecké katastrofě. Na pomoc při záchraně pilotů a vůbec celého letadla jim přispěchají další pasažéři.

Tomáš 2 vyprávěl o chlapci, který přežil autonehodu a následně se snažil přežít apokalypsu. Při získávání potravin, a uspokojování základních potřeb vůbec, se chlapec spojí s ostatními přeživšími.

Farmář Honza, hrdina Vojtěchova příběhu, aktivně čelí chudobě a snaží se uživit svou rodinu. Sekundární konflikt nastává v momentě, kdy se farmář dostane do vězení, odkud mu pomůže uvědomělý občan. Díky tomuto spojení je farmář na svobodě a může se postarat o svou rodinu.

4.3.4 Shrnutí

Celý výzkumný soubor 50 dětských příběhů jsem rovněž analyzovala z hlediska stylu řešení konfliktu, načež jsem své výsledky převedla do tabulek, které uvádím v *Příloze 8*. Příloha opět obsahuje souhrnnou tabulku pro dívky a chlapce dohromady a další dvě tabulky pro obě pohlaví zvlášť.

Pro obě pohlaví dohromady platí, že žádný hrdina žádného příběhu není zcela pasivní, a sice pasivní v tom smyslu, že sám na ohrožení nereaguje, ale má pomocníky, kteří za něj konflikt řeší. Ve 2. a 5. ročníku jsou hrdinové příběhů převážně sami aktivní, kdežto v 8. ročníku jako by samotná hrdinova aktivita nestačila a je nezbytné, aby se spojil s někým dalším.

Dívky napříč ročníky tento výše uvedený trend nesledují. Hrdinové dívek 2. a 8. ročníku častěji využívají pomoci spojenců, v příbězích dívek 5. ročníku jsou hrdinové ve většině případů sami aktivní.

Dominantní vývojový posun napříč ročníky je v tomto případě patrný u chlapců. Hrdinové chlapeckých příběhů 2. a 5. ročníku častěji používají aktivní styl řešení konfliktu. Hrdina by tedy měl být sám dostatečně silný na to, aby konflikt vyřešil. V 8. ročníku se ovšem u chlapců jako styl řešení konfliktu objevuje pouze spojenectví. To vyvolává otázky, jestli snad starší chlapci v příběhu pracují se složitějšími konflikty než chlapci nižších ročníků a samotný hrdina je už nedokáže překonat sám. Nebo snad starší chlapci už nemají tak silnou potřebu dokazovat své hrdinství a svou samostatnost tak jako mladší chlapci?

Souvislost mezi styly řešení konfliktu a jednotlivými úrovněmi jsem zpracovala v *Příloze 9*. Opět uvádím souhrnnou tabulku a tabulky pro každé pohlaví zvlášť.

Pro dívky i chlapce dohromady platí zjištění, že se v žádném ze získaných příběhů nevyskytují pasivní hrdinové. V případě příběhů všech dětí dohromady lze zjistit, že aktivní a samostatný hrdina ve většině případů v překonávání konfliktu selhává (úroveň II) a menšímu procentu aktivních hrdinů se podaří překážku odstranit, nikoli však trvale (úroveň III). Oproti tomu hrdina, který se spojí s pomocníky má vyšší úspěšnost a nejčastěji se konfliktu zbavuje na úrovni III.

Aktivní hrdinové v příbězích dívek 2. ročníku zpravidla selhávají (úroveň II), kdežto v příbězích dívek 5. ročníku už jsou počty aktivních hrdinů, kteří selhali (úroveň II), rovnocenné s počty aktivních hrdinů, kteří konflikt úspěšně zažehnali (úroveň III). V příbězích dívek 8. ročníku jsou aktivní hrdinové dokonce tak úspěšní, že kompletně mění výchozí okolnosti (úroveň IV). U dívek napříč ročníky je tedy vidět jasný vývoj. Zdá se, že se u starších dívek zvyšuje důležitost hrdinova vlastního úsilí. Pokud tedy hrdina prokáže aktivitu a snahu, musí být odměněn, musí konflikt překonat. V případě spojenectví u dívek od 2. do 8. třídy také dochází k posunu, a to z úrovně III na úroveň IV. To znamená, že pokud

mají hrdinové v příbězích mladších dívek spojence, pak se konfliktní situace zbavují (úroveň III) a pokud mají aktivní hrdinové pomocníky v příbězích starších dívek, tak konflikt nejen překonají, ale dokonce definitivně zažehnají (úroveň IV). V případě, že budeme v dívčích vyprávěních sledovat úspěšnost hrdinů při řešení konfliktů, je tudíž pro hrdinu výhodnější, když se spojí s nějakými pomocníky. Pak je jeho úspěšnost v podstatě zaručená.

Aktivní hrdina v příbězích chlapců 2. ročníku zvládá konflikt na II. III. a IV. úrovni naprosto rovnocenně. V 5. ročníku dochází k posunu a aktivní hrdina je úspěšný (úroveň III). V 8. ročníku se ale u chlapců už žádný aktivní hrdina neobjevuje. Pokud má aktivní hrdina v chlapeckých příbězích 2. ročníku spojence, pak konfliktní situaci překonává (úroveň III). V příbězích vyšších ročníků ale hrdina, který má pomocníky, najednou v překonávání konfliktu selhává (úroveň II). Můžeme říct, že chlapci s přibývajícím věkem zjišťují, že je lepší mít při řešení problému spojence, ale že ani pomoc od někoho dalšího nemusí nutně vést k jeho úspěšnému zvládnutí.

Pro kompletní analýzu jsem po vzoru A. Doskočilové zpracovala také tabulky znázorňující vztah mezi povahou konfliktu a stylem řešení konfliktu. Veškeré tyto tabulky uvádím v *Příloze 10*. Příloha obsahuje tabulku zahrnující výsledky dívek a chlapců daných ročníků dohromady, ostatní tabulky jsou opět zvlášť pro dívky a zvlášť pro chlapce podle jednotlivých ročníků.

Pro dívky a chlapce dohromady platí, že žádný hrdina nezaujímá ve vztahu ke konfliktu pasivní styl. Deprivace je v příbězích dívek i chlapců dohromady častěji překonávána za pomoci spojenců. V boji s nepřítelem zaujímají hrdinové v příbězích naopak jednoznačně aktivní styl.

Hrdinové dívčích příběhů se s konfliktem, který má povahu strádání, vyrovnávají zejména prostřednictvím spojenectví. K překonání deprivace proto potřebují pomoc od někoho dalšího. Výjimku tvoří 5. ročník, kde deprivaci řeší hrdinové svou samostatnou aktivitou. Střet s nepřítelem řeší hrdinové dívek nižších věkových kategorií svou vlastní aktivitou, ale v 8. ročníku jsou hrdinové nejen aktivní, ale navíc se také rádi s někým spojí. Je tady tudíž patrný jistý vývoj od vlastní aktivity k potřebě pomoci. Jako kdyby hrdinové příběhů starších dívek na nepřítele už sami nestačili.

Pokud jde o hrdiny chlapců z nižších ročníků, ti překonávají deprivaci vlastní aktivitou. V 8. ročníku ale dochází k posunu, a to k řešení pocitu strádání výhradně za pomoci

spojenců. Překonání konfliktu v podobě ničemnosti prochází u chlapců napříč věkem vývojem směrem od aktivity ke spojenectví. To tedy znamená, že hrdinové mladších chlapců bojují s nepřítelem aktivně a sami. Hrdinové v příbězích starších chlapců už ale raději vyhledají pomoc spojenců. Posun směrem od aktivity hrdiny ke spojenectví lze u chlapců na rozdíl od dívek sledovat u obou typů konfliktu, tedy u deprivace i ničemnosti, ačkoli v případě ničemnosti je tento vývoj zřetelnější.

5 DISKUSE

Co se týče celkového zhodnocení průběhu mého výzkumu, určité komplikace se objevily již při samotném sběru dat. První velkou nepříjemností byl nezájem, nebo dokonce až nedůvěra škol vůči mé práci. Několik představitelů základních škol buď nijak nereagovalo, nebo razantně zamítlo mé žádosti uskutečnit na jejich půdě sběr dětských příběhů. Stejným způsobem k celé věci přistupovalo také mnoho rodičů, zejména ze 2. třídy, kteří rozhodně odmítli účast svých dětí na mém výzkumu. Osobně jsem měla dojem, jako by se mě vedení škol a patrně i rodiče z nějakého důvodu obávali. Zdálo se mi, že mě spíš berou jako nějakou inspekci a děsí se toho, co bych na základě vyprávění dětí mohla zjistit. To jsou ovšem pouze mé dojmy.

Na škole, na níž se nakonec sběr dat uskutečnil, mi byl velkou oporou ředitel školy, který mi pomohl s oslovením třídních učitelek. Třídní učitelky se oproti tomu stavěly k mé práci jako k nutnému zlu. Patrně kvůli jejich nezájmu a také z kapacitních důvodů školy mi mnohdy nebyly poskytnuty zcela adekvátní prostory pro nahrávání dětského vyprávění na diktafon a několikrát se stalo, že bylo vyprávění dítěte přerušeno hlukem. V poslední řadě se ukázala jako matoucí i samotná instrukce, kterou jsem dětem zadávala. Použila jsem stejnou instrukci jako A. Doskočilová (2013), a sice: „*Vymyslete si příběh. Takový příběh, jehož autory budete jen vy sami.*“ Valná většina dětí si žádala nějaké upřesnění a ptala se, o čem to má být. Ještě víc je potom zaskočilo, když jsem jim odpověděla, že mi můžou vyprávět, o čem chtějí. Domnívám se, že jsou děti nejspíš ze školního prostředí zvyklé na strukturovanější a konkrétnější zadání a tato instrukce byla příliš mnohoznačná. Tyto drobnosti mohly mít vliv na kvalitu dětských příběhů. Osobně bych preferovala možnost strávit s dětmi nejdříve nějakou dobu a seznámit se s nimi tak, jak to dělal tým Suttona-Smithe (Sutton-Smith, 1981), což bohužel z časových důvodů nebylo možné. Patrně by to ale vedlo k menší ostýchavosti dětí a větší chuti vyprávět.

Všech 50 sebraných příběhů dětí z 2., 5. a 8. ročníku se mi podařilo roztřídit z hlediska úrovně řešení konfliktu, povahy konfliktu a stylu řešení konfliktu. Pro přehlednost jsem získané údaje převedla do tabulek obdobně jako A. Doskočilová, ale tyto tabulky (které uvádím v *Přílohách*) jsem modifikovala a pokusila se o lepší čitelnost informací, které

obsahují. V následující části porovnáám svá zjištění s výsledky, ke kterým dospěl tým Suttona-Smithe a A. Doskočilová.

Z hlediska úrovní řešení konfliktu se mi podařilo vysledovat vývojový posun od užívání nižších úrovní řešení konfliktu u mladších dětí mého výzkumného souboru k užívání vyšších úrovní u starších dětí. Sutton-Smith došel ve své práci ke stejnému závěru jako já, ačkoli jeho výzkumný soubor tvořily děti ve věku 5 až 10 let a můj výzkumný soubor sestával z dětí ve věku 7 až 14 let. A. Doskočilová, která posbírala příběhy dětí ve věku 8 až 15 let, oproti tomu k žádným takovým zjištěním nedospěla. Na druhou stranu narozdíl od Suttona-Smithe vysledovala významný rozdíl v užívání jednotlivých úrovní mezi dívkami a chlapci. Doskočilová u dívek napříč všemi třemi ročníky zaznamenala vývojový posun směrem od III. úrovně ke IV. úrovni. Oproti tomu u chlapců došlo v 9. třídě naopak k regresi (Doskočilová, 2013). Já jsem ve své práci zjistila podobný trend. Dívky mého výzkumného souboru rovněž sledují vývoj od III. úrovně ke IV. úrovni. Na druhou stranu chlapci se ze III. úrovně posunuli v 8. ročníku zpět na II. úroveň. Hrdinové chlapců 8. a 9. ročníku tedy už paradoxně nejsou při řešení konfliktu tak úspěšní jako hrdinové mladších chlapců. Je tedy evidentní, že na prahu dospívání dochází minimálně u chlapců k významnému zlomu. Otázkou, kterou si klade i Doskočilová, je, zda se taková regrese v pozdějším věku objeví i u dívek (Doskočilová, 2013).

Co se týče povahy konfliktu, opět jsem veškeré sebrané příběhy roztrídila po vzoru Suttona-Smithe a Doskočilové na deprivaci a ničemnost, čímž jsem došla k následujícím závěrům. U všech sledovaných ročníků jsem zpozorovala, že se děti ve svých příbězích zabývají více strádáním, než bojem s nějakým nepřítelem. Dívky napříč všemi ročníky sledují tento trend převažující deprivace. Na druhou stranu jsem u chlapců zjistila znatelný vývoj mezi ročníky směrem od převažující ničemnosti ve 2. ročníku k převaze deprivace v 8. ročníku. K závěrům, že děti v příběhu častěji řeší problematiku neuspokojených potřeb, došla ve své práci i A. Doskočilová. U chlapců své dětské skupiny ale zaznamenala trochu jiný posun, a sice rovnocenné zastoupení obou kategorií ve 3. třídě, převahu deprivace v 6. třídě, ale následně vyšší míru ničemnosti v 9. třídě (Doskočilová, 2013). Pokud bychom vzali mnou získané výsledky a výsledky Doskočilové dohromady, mohli bychom u chlapců zpozorovat, jak se se zvyšujícím věkem od konfliktu, který spočívá v boji s ničemníky, začínají postupně zabývat uspokojením svých vlastních potřeb. Problémem je ale 9. třída, která způsobuje jakýsi zlom zpět k ničemnosti. Je tudíž otázkou, zda opravdu v 9. ročníku

dochází k nějakým výrazným změnám, nebo je tento zlom vzniklý omezenými možnostmi bakalářské práce a tedy nedostatečně velkým výzkumným souborem.

Pokud se zabýváme typem konfliktu, je zajímavé podívat se také na to, jakým způsobem je tento konflikt v příběhu řešen a zda vůbec dojde k jeho úspěšnému překonání. Jinými slovy dáváme do souvislosti povahu konfliktu a úrovně řešení konfliktu. V tomto případě jsem došla ke zjištění, že se hrdinové děti napříč sledovanými ročníky v naprosté většině případů dokážou svého strádání (tedy deprivace) úspěšně zbavit. Na druhou stranu v boji s nepřítelem (ničemnost) naopak zpravidla selhávají. Dívky napříč ročníky sledují tento trend a jejich hrdinové zvládají deprivaci s úspěchem na nejvyšších úrovních, tedy ve 2. a 5. ročníku na III. úrovni a v 8. ročníku dokonce na IV. úrovni. Konflikt v podobě ničemnosti v dívčích příbězích všech ročníků v drtivé většině končí neúspěchem hrdiny, přesto je zde patrný určitý vývoj. Ve 2. ročníku dívčích příběhů hrdina v boji s nepřítelem jen a pouze selhává, v 5. ročníku se už některým hrdinům podaří nad ničemníkem zvítězit a v 8. ročníku v boji s nepřítelem polovina hrdinů selhává a druhá polovina naopak vítězí na nejvyšší úrovni s celkovou přeměnou výchozí situace. Zdá se, že co se týče obou typů konfliktu, čím jsou dívky starší, tím je jejich hrdina úspěšnější. Rovněž hrdinové chlapců jsou při překonávání pocitu nedostatku s přibývajícím věkem úspěšnější. Oproti tomu při střetu s nepřítelem dochází u chlapeckých hrdinů od 2. ročníku k 8. ročníku k regresi od vítězství hrdiny na III. úrovni k jeho porážce na II. úrovni. V případě chlapců tudíž při střetu hrdiny s nepřítelem v příbězích dochází se zvyšujícím se věkem k určitému pesimismu. Je poněkud obtížné porovnat tuto pasáž mého výzkumu s prací Anety Doskočilové, jelikož ona vycházela z tabulek upravených jiným způsobem. Její závěry jsou proto pro mě trochu nepřehledné a matoucí. Ve své podstatě ale došla k tomu, že konflikty v podobě strádání dětských hrdinů zvládají s úspěchem na vyšších úrovních. Totéž platí i v případě dívek. U chlapců si zase všimla občasného selhání hrdiny při střetu s ničemníkem (Doskočilová, 2013). Ačkoli jsou její zjištění v tomto ohledu poměrně stručná, jsou v souladu s mými vlastními výsledky.

Nyní je nezbytné podívat se na to, jakým způsobem vlastně hrdina ke vzniklé konfliktní situaci přistupuje. Použila jsem stejné kategorie jako A. Doskočilová, která vycházela z přístupu Suttona-Smithe a získané příběhy jsem rozdělila podle hrdinova přístupu na pasivní styl, aktivní styl a spojenectví (Doskočilová, 2013). Předně je třeba říct, že jsem v celé sbírce příběhů nenašla žádného zcela pasivního hrdinu. Pro obě pohlaví jsem napříč ročníky pozorovala posun od aktivity hrdiny mladších dětí k hrdinovi starších dětí, který

naopak preferoval pomoc spojenců. U dívek samotných jsem ve většině případů zaznamenala vyšší preferenci spojenců. Chlapci se naopak drží hlavního trendu a v nižších ročnících je reprezentuje aktivní hrdina, zatímco v 8. ročníku už hrdina také raději vyhledá pomoc. Doskočilová došla v tomto bodě ke zcela jiným zjištěním. Hrdinové dětí jejího výzkumného souboru řeší své konflikty zejména vlastní aktivitou (Doskočilová, 2013).

V další dílčí části své práce jsem sledovala vztah mezi hrdinovým stylem řešení konfliktu a úrovní řešení konfliktu. V podstatě lze říct, že jde o to, jak je aktivní nebo pasivní hrdina v řešení konfliktu úspěšný. Ze získaných informací se mi podařilo zjistit poměrně pesimistický fakt, že aktivní hrdinové v příbězích mého výzkumného souboru v překonávání konfliktu zpravidla selžou. Oproti tomu když se hrdinové příběhů s někým spojili, zvýšilo to jejich šance na úspěch. U aktivního hrdiny v dívčích příbězích dochází mezi 2. a 8. ročníkem k posunu od úrovně II až na úroveň IV. U starších dívek je tedy aktivní hrdina úspěšnější. Pokud ale vyhledali dívčí hrdinové napříč ročníky pomoc spojenců, jejich úspěch byl v podstatě vždy zaručený. Aktivní hrdina chlapeckých příběhů ve 2. ročníku občas selhává a občas konflikt zvládne úspěšně. Rozložení je v tomto případě rovnoměrné mezi II., III. a IV. úrovní. V 5. ročníku má aktivní hrdina zpravidla úspěch na III. úrovni. V 8. ročníku už ale v chlapeckých příbězích žádný aktivní a samostatný hrdina není. Pokud jde o chlapecké hrdiny, kteří vyhledají pomocníky, objevila jsem určitou regresi. U chlapců 2. ročníku vede spojení hrdiny jen a pouze k úspěšnému překonání konfliktu, ve vyšších ročnících ale nejčastěji dochází k selhání hrdiny. Sutton-Smith tuto problematiku ve své monografii popisuje velmi stručně. Ve své podstatě konstatuje, že nepozoroval žádné významné rozdíly mezi dívkami a chlapci v užívání jednotlivých úrovní kromě stylu řešení konfliktu. Zjistil, že aktivní hrdinové chlapeckých příběhů jsou úspěšnější, tedy dosahují častěji úrovní III a IV. Oproti tomu dívčí hrdinové dosahují na tyto úrovně spíše pokud se s někým spojí (Sutton-Smith, 1981). Z mých zjištění skutečně vyplývá, že dívčí hrdinové dosahují vyšších úspěchů prostřednictvím spojení. U chlapců jsem ale vztah mezi aktivitou hrdiny a jeho vyšší úspěšností nepozorovala. V tomto bodě se tedy se Suttonem-Smithem rozcházejím. Rovněž se vzdaluji od pojetí této části Anetou Doskočilovou. Doskočilová zpracovala získané informace do tabulek, z nichž pak provedla interpretaci a shrnutí svých výsledků. Já jsem se ale pokusila o modifikaci tabulek do takové podoby, která umožňuje lepší a srozumitelnější interpretaci. Z jejích závěrů jsem zjistila pouze to, že dětští hrdinové jejího výzkumného souboru jsou převážně aktivní a tito aktivní hrdinové při

překonávání konfliktu mají jak úspěch, tak selhávají (Doskočilová, 2013). Tím vlastně jen jiným způsobem shrnula informace ohledně stylu řešení konfliktu, které uvádím výše.

V neposlední řadě jsem se zaměřila na vztah mezi povahou konfliktu a stylem řešení konfliktu. Jinými slovy mě zajímalo, jak se hrdinové dětských příběhů staví k překonání deprivace a ničemnosti. Zde jsem zjistila, že pokud se hrdinové dětí snaží zbavit strádání, převažuje u nich potřeba spojení se s pomocníky. V případě, že hrdinové čelili ničemníkům, překonávali tento konflikt samostatnou aktivitou. Dívky v podstatě sledují tento dominantní trend s tím rozdílem, že při střetu s nepřítelem se hrdinové dívek 8. ročníku uchylují jak k vlastní aktivitě, tak i ke spojení. U chlapců lze pozorovat posun od aktivity ke spojení u obou typů konfliktů. Zřetelnější vývoj od aktivního hrdiny k potřebě pomocníků je ovšem u chlapců výraznější v případě ničemnosti. Doskočilová u své skupiny dětí zjistila něco jiného. Nezávisle na povaze konfliktu byli hrdinové 3. a 9. třídy vždy aktivnější. V 6. třídě potřebovali hrdinové k překonání ničemníků spojence a při strádání občas zaujali pasivní styl. Dívčí hrdinové čelili strádání převážně aktivně nebo byli pasivní. U ničemnosti ale Doskočilová zpozorovala posun od pasivity hrdiny mladších dívek až k aktivitě hrdinů starších dívek. Chlapci sledovali výše zmíněný dominantní trend (Doskočilová, 2013).

Co se týče veškerých mých zjištění, v některých bodech se se Suttonem-Smithem a Doskočilovou rozcházejím, jiná zjištění se mi podařilo potvrdit. Stejně jako Sutton-Smith jsem vysledovala vývojový gradient od užívání nižších úrovní narativní struktury u mladších dětí k užívání vyšších úrovní staršími dětmi. Aneta Doskočilová k takovému zjištění nedospěla, ale na druhou stranu, na rozdíl od Suttona-Smitha, odhalila významné rozdíly mezi dívkami a chlapci napříč ročníky (Doskočilová, 2013). Také já jsem ve své práci objevila významné rozdíly mezi jednotlivými pohlavími. U dívek jsem zpozorovala vývojový gradient v užívání jednotlivých úrovní, ale u chlapců došlo naopak k regresi.

Aneta Doskočilová konstatuje, že posun ve vývoji neobjevila patrně proto, že její výzkumný soubor byl příliš zanedbatelný oproti souboru Suttona-Smitha a nejspíš také z toho důvodu, že se zaměřila na starší děti než Sutton-Smith (Doskočilová, 2013). Nezbyvá mi než souhlasit s jejím tvrzením. Sama jsem totiž došla k určitým náznakům toho, že se zejména chlapci okolo 14. a 15. roku začínají použitým metodám vymykat a nejspíš už přesahují působnost Sutton-Smithovy teorie. Jedná se už ostatně o chlapce poměrně vysokého věku, kteří by měli narativní strukturu dobře zvládat. Do hry tedy nejspíš vstupují jiné aspekty.

Ze svých zjištění mohu soudit, že na prahu dospívání uvažují děti o svých hrdinech kritičtěji. Chlapci nechávají hrdiny při řešení konfliktu často selhat, což, jak se domnívám, není tím, že by neovládali strukturu vyprávění a neznali prostředky k řešení konfliktu. Dle mého názoru jde spíše o to, že si uvědomují, že hrdinové, a potažmo tedy ani oni sami, nejsou všemocní, a i přes veškeré snažení mohou v reálném životě při řešení určitých problémů selhat. Ani pomoc spojenců nemusí být zárukou úspěchu. Starší dívky si patrně také uvědomují riziko selhání a jejich obava z neúspěchu je tak silná, že se snaží o vyvinutí maximální aktivity, nebo raději využijí pomoc spojenců. Ve svých prognózách jsou ale oproti chlapcům optimističtější a předpokládají, že vlastní píle a případná pomoc téměř vždy povede k úspěchu.

Dílčím cílem mé práce bylo zhodnocení použité metody, kterou pro dané účely upravila Aneta Doskočilová. Jak jsem uvedla již výše v této kapitole, jistě problémy jsem zaznamenala už při samotném sběru dat. Domnívám se však, že tyto obtíže nebyly způsobeny použitými metodami, ale spíše omezenými možnostmi bakalářské práce ve spojení s významnou neochotou zástupců škol a rodičů.

Technika explicitní argumentace třídění příběhů nebyla z nejsnadnějších a jak uvádí sama Doskočilová, bylo nezbytné získat při práci s příběhy určitou teoretickou citlivost (Doskočilová, 2013). Jakmile jsem ale do techniky Marandových hlouběji pronikla, podařilo se mi zorientovat se a veškeré získané příběhy analyzovat z hlediska daných kategorií. Velkou výhodou pro mě představovalo převedení získaných informací do přehledných tabulek, viz *Přílohy*, které ve své práci zavedla Doskočilová. Sutton-Smith ve své publikaci žádné takové tabulky neuvádí. Tyto tabulky umožnili podstatně zvýšit přehlednost mých zjištění. Na druhou stranu bylo nutné některé z tabulek, které Doskočilová zavedla, upravit do srozumitelnější a, dle mého názoru, smysluplnější podoby. Použitý přístup umožňuje dobrý vhled do problematiky toho, jak si děti osvojují narativní struktury a potažmo také toho, jakým způsobem se zabývají konfliktními situacemi ve svém vlastním životě.

6 ZÁVĚR

V této své bakalářské práci jsem se pokusila provést heuristicky pojatou a adekvátně redukovanou replikaci výzkumu týmu Briana Suttona-Smithe. Navázala jsem tím na práci Anety Doskočilové, která uskutečnila obdobnou replikaci Sutton-Smithova výzkumu už v roce 2013. Podstatou výzkumu se stal sběr dětských příběhů se zápletkou, který se uskutečnil ve školním prostředí.

Na rozdíl od Suttona-Smithe, jehož výzkumný soubor tvořily děti ve věku od 5 do 10 let, se Aneta Doskočilová zaměřila na starší děti ve věku od 8 do 15 let. Doskočilové se podařilo získat 50 dětských příběhů. Já jsem se pokusila doplnit její sbírku o dalších 50 dětských vyprávění. Má práce se týkala dětí ve věku od 7 do 14 let. Tím jsem vytvořila jakýsi pomyslný přechod mezi výzkumem Suttona-Smithe a Doskočilové, díky čemuž jsem byla schopna provést srovnání našich zjištění.

Pro analýzu dětských příběhů jsem použila stejných metod jako Aneta Doskočilová. Doskočilová vycházela z techniky manželů Marandových, tak jak ji ve své monografii prezentoval Sutton-Smith. Jedná se o metodu, která se významně uplatnila při rozboru struktury dětských příběhů se zápletkou a ukázal se také její přesah do obsahové a symbolické analýzy. Z tohoto důvodu jsem se na metodu Marandových zaměřila detailněji prostřednictvím jejich vlastní původní publikace *Structural models in folklore and transformational essays*.

Při vlastní analýze získaných příběhů jsem se zaměřila na rozbor z hlediska úrovně řešení konfliktu, na povahu konfliktu a styl řešení konfliktu, tedy na to, jaké konfliktní situace hrdina v příběhu řeší, jak se k nim sám staví a jak to s ním nakonec dopadne. Podařilo se mi vysledovat vývojový gradient v narativních kompetencích napříč sledovanými ročníky, čímž jsem potvrdila závěry, ke kterým došel Sutton-Smith. Současně s tím jsem ale také zjistila významný rozdíl mezi dívkami a chlapci stejně jako Aneta Doskočilová. Ukázalo se, že dívky sledují hlavní vývojový trend, ale u chlapců dochází v pozdějším věku k postupné regresi, což vyvolává řadu otázek.

Ačkoli jsem oproti týmu Suttona-Smithe pracovala se zcela zanedbatelným výzkumným souborem, nepovažuji své závěry za bezvýznamné. Díky spojení materiálů Anety

Doskočilové a mých vlastních se začíná črtat určitá hranice působnosti metody Suttona-Smithe. Zároveň považuji za důležité sbírat další a další dětské produkty, které umožňují mimo jiné lepší porozumění dětskému kognitivnímu vývoji. Získané materiály se pak mohou prakticky uplatnit například v oblasti výchovy, vzdělávání i dětské terapie.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

DOSKOČILOVÁ, Aneta. *Výprávění dětí školního věku - jejich folkstories* [online]. 2013 [cit. 2018-07-12]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/118643>.

Vedoucí práce Miroslav Klusák.

KÖNGÄS-MARANDA, Elli-Kaija a Pierre MARANDA. *Structural models in folklore and transformational essays*. The Hague: Mouton, 1971, s. 145.

SUTTON-SMITH, Brian. Initial education as caricature. *Keystone folklore* [online]. Pennsylvania: University of Pennsylvania, 1978, 22 (1-2), s. 37-52. ISSN 0149-8444. [cit. 2018-07-12].

Dostupné z: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=inu.30000108623244;view=1up;seq=13>.

SUTTON-SMITH, Brian. *The folkstories of children*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1981, s. 311. ISBN 0-8122-7781-3.

8 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Modely Marandových ve stromovém diagramu

Příloha 2 – Ukázky modelů Marandových

Příloha 3 – Příklady kategorie Povaha konfliktu

Příloha 4 – Příběhy dětí z 2., 5. a 8. ročníku

Příloha 5 – Tabulky Úrovně řešení konfliktu

Příloha 6 – Tabulky Povaha konfliktu

Příloha 7 – Tabulky Povaha konfliktu vs. Úrovně řešení konfliktu

Příloha 8 – Tabulky Styly řešení konfliktu

Příloha 9 – Tabulky Styly řešení konfliktu vs. Úrovně řešení konfliktu

Příloha 10 – Tabulky Povaha konfliktu vs. Styly řešení konfliktu